

Plaiuri Săcelene

Revistă editată de Asociația Cultural-Sportivă
"IZVORUL" - Săcele, înființată în anul 1922
și înregistrată la Judecătoria Brașov,
sub nr. 15553/8.03.1994

V R E M

să răscolim trecutul celor ce-au cutreerat pământul românesc
să înfățișăm *prezentul* văduvit de *măreția trecutului*
să despiciăm drum nou prin vremuri *Săcelelor* de mâine și
să contribuim cu toată puterea noastră de muncă tinerească
la ridicarea acestor plaiuri mocănești

VICTOR TUDORAN
Plaiuri Săcelene, 1934

Stână mocănească în Dobrogea, anii 1930

NU S-A PIERDUT MEȘTEȘUGUL OIERITULUI LA SĂCELE

Turma lui Mircea Barbu, 2014

ANUL XXVII
(Serie nouă)
Trimestrul III, 2014
Nr.81

Plaiuri Săcelene

apare trimestrial

MEMENTO

“După ce o veți citi, păstrați revista în casa voastră. Oricând o veți găsi, vă va face plăcere, fiindcă vă reamintește oameni și locuri scumpe vouă și părinților voștri.”

Cuprins

In memoriam

ORIGINEA CEANGĂILOR ȘI STABILIREA LOR ÎN SATELE SĂCELENE	3
DIN SCRISORILE LUI G.M.MURGOCI	7
CURBURA CARPAȚILOR ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ÎN SECOLELE XIII-XV	10

Cultura

ROMAN DE STRICTĂ ACTUALITATE	12
SĂCELELE ULTIMELOR 7 DECENII, SURPRINS ÎN RECENTA CARTE A DOMNULUI PROFESOR LIVIU DÂRJAN	13
CALENDARUL ANIVERSĂRIILOR CULTURALE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE ÎN TRIMESTRUL IV 2014	14

Opinii

ÎNTRE POVARA SCHIMBĂRIILOR INEVITABILE ȘI ȘANSA SCHIMBĂRIILOR PE CARE LE ALEGEM	15
---	----

Tineri

REȚETE DULCI ȘI VĂRATICE Ț LA DIMITRIE CAZACU	16
---	----

Actualitatea

CÂND DENIILE DAU, ÎN FINAL, ROADE	17
SINTILIA - 2014	19
”TRANSNISTRIA, TEMNIȚA LIMBII ROMÂNE”	21
”VREM SĂ TRANSFORMĂM ACEASTĂ ZONĂ ÎN CEA MAI FRUMOASĂ ZONĂ DE AGREMENT DIN ȚARĂ”	22

ORIGINEA CEANGĂILOR ȘI STABILIREA LOR ÎN SATELE SĂCELENE

„Ceangăii vorbitori de limbă maghiară din Moldova sunt una dintre cele mai enigmatice și mai puțin cunoscute minorități din Europa” a afirmat în 1997 universitarul britanic Robin Baker.¹

În general toate articolele de acest gen încep cu descrierea semnificației termenului ceangău. Eu voi face o excepție și am să abordez această problemă la sfârșit pentru că sensul acestui cuvânt îl vom putea desluși numai după ce vom afla care sunt de fapt originile acestei minorități enigmatice.

Ceangăii de azi, cei care vorbesc un dialect specific, diferit de cel secuiesc, trăiesc în două comunități distincte: cei din fostele Șapte Sate (Hétfalu), azi municipiul Săcele (Baciu, Turcheș, Cernatu și Satulung) și comuna Tărlungeni (Tărlungeni, Purcăreni și Zizin), și cei din Moldova. Aceștia nu trebuie confundați cu maghiarii din Ghimeș și nici cu secuii refugiați în Bucovina în secolul al XVIII-lea care au fost numiți în mod eronat ceangăi,² dintre care unii au ajuns între Hunedoara și Deva (la Ghioroc, Babsa, Hunedoara, Vice, Magyarnemegy, Luduș, Streisângeorgiu și Cristur) la începutul secolului XX, iar alții au emigrat în Canada, SUA și Brazilia.³

Pe lângă cele două grupuri care au supraviețuit, în trecut au mai existat alte trei grupuri ceangăiești care au fost asimilate de secui, amintirea lor fiind păstrată doar de urmele dialectale din graiul secuilor. Primul grup era așezat în cotitura Oltului, în special în localitățile Hălmeag, Jimbor și Racoșul de Jos. Al doilea grup era la sud-vest de Târgu Secuiesc pe teritoriul fostelor scaune Orba și Kézdi, iar al treilea grup era așezat în mijlocul Ciucului unde elementele dialectale ceangăiești au fost semnalate în 13 localități.⁴

După Bakó Géza cele cinci grupuri, adică două existente și trei dispărute sau în curs de dispariție, aveau un dialect ceangăiesc comun, ceea ce dovedește că au o origine comună și odinioară au locuit împreună cu poporul maghiar pe teritoriul de azi ai Ungariei în regiunea râurilor Raba și Repce unde erau grăniceri împreună cu pecenegii până la începutul secolului al XII-lea, iar după aceea apar tot ca paznici ai granițelor în estul Regatului Ungariei, prima dată pe linia Oltului împreună cu pecenegii, după aceea pe linia Carpaților Orientali tot cu pecenegii și în final pe linia Siretului, adică numai în zone de graniță. Argumentele aduse sunt în primul rând de ordin lingvistic, dar și istoric. Bisericele catolice de la Hălmeag și cele de pe vechiul teritoriu ceangăiesc din sudul râului Negru (Ghelința de exemplu) au fost construite înainte de invazia mongolilor din 1241 de către ceangăi, deși etnonimul ca atare nu exista și nu se folosea atunci. Istoricul brașovean consideră că în ceea ce privește originea lor, ceangăii nu pot fi urmași ai cumanilor, deși nu este exclus să fi asimilat unele rămășițe ale acestora, dar nici ai maghiarilor care după ce au fost înfrânți de pecenegi au părăsit Atelkuzu / Etelköz („țara dintre fluvii”, una din patriile temporare ungare, situată în spațiul nord - pontic la est de Siret și Prut) și ar fi rămas în Moldova. La fel de greșită este și părerea celor care consideră că ar fi un grup auxiliar al secuilor.⁵ E vorba de secolele XIII-XIV.

Această ultimă concluzie emisă în anul 1962 a fost confirmată de analizele genetice efectuate pe ADN-ul mitocondrial în anul 2007 pe două grupuri, unul de secui din Miercurea Ciuc, celălalt de ceangăi din Lunca de Sus (Gyimesfelsőlök), județul Harghita, formate din câte 360 de indivizi. Distanța dintre cele două localități este de 32 km. Analizele genetice au arătat că ambele grupuri provin din bazinul genetic al Asiei centrale. Cu toate acestea există o diferență genetică între secui și ceangăi.⁶ Bakó Géza a avut perfectă dreptate: ceangăii nu sunt un grup auxiliar al secuilor. Rezultatele acestor analize sunt cu atât mai

surprinzătoare cu cât aproape toți cercetătorii care au studiat istoria ceangăilor i-au exclus pe cei din zona Ghimeș din rândurile lor. Dacă la Lunca de Sus există ceangăi, atunci în mod sigur există și la Săcele, deși în zilele noastre este larg răspândită ideea că aceștia din urmă sunt de origine secuiască, ceea ce parțial este adevărat.

În prezentul articol nu mi-am propus să aprofundez istoria ceangăilor din Moldova, dar pentru înțelegerea evenimentelor voi apela și la lucrările apărute despre aceștia. În fond a fost un fenomen istoric unitar care nu poate fi înțeles și examinat separat.

Cei care susțin că această populație din Moldova ar fi români ardeleni maghiarizați ar trebui să-l citească pe Mircea Eliade, unul din cei mai reputați istorici ai religiilor pe plan mondial. Iată ce spune fostul profesor al Universității din Chicago: „Or, nici unul din aceste elemente constitutive ale șamanismului nu este atestat la diversele varietăți de *vrăjitori* și *vraci* cunoscuți în provinciile românești. Mai mult, transele extatice despre care vorbește Bandinus nu se găsesc în nici o altă parte a României. Aceasta ne face să credem că acei *incantatores* întâlniți de Bandinus în Moldova nu erau români ci ceangăi (populație maghiară din Carpații Moldovenești). Specialistul șamanismului unguresc, V. Diószegyi, ajunsese la aceeași concluzie. ... Ungurii au adus cu ei din Asia șamanismul în teritoriul pe care-l ocupă astăzi.” Arhiepiscopul romano-catolic Marco Bandini a fost administratorul Bisericii Catolice a Moldovei între anii 1644-1650.⁷ În raportul său Bandini descrie constatările făcute în cele 40 de localități pe care le-a vizitat, cu cele circa 1.020 de familii existente. Erau atunci în Moldova 5.937 de catolici. Catolicii din Moldova sunt fie unguri, fie sași, spune Bandini, și menționează în câteva din satele catolice și existența unor români catolici. În plus între familiile prezentate 300 au nume românești.⁸ Despre asimilarea ceangăilor moldoveni de către statul român vezi studiul profesorului Tánzos Vilmos⁹ de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, lucrarea lui Gabriel Andreescu¹⁰ și Raportul Tismăneanu.¹¹ Originea maghiară a ceangăilor moldoveni a fost demonstrată de numeroși cercetători unguri și români. Pentru cei interesați să citească o sinteză care se ridică deasupra tuturor controverselor recomand articolul britanicului Robin Baker pe care l-am citat. Odată stabiliți în Moldova în secolele XIV și XV ceangăii nu au mai părăsit acest teritoriu. Numărul lor s-a mărit prin noi sosiri din Transilvania în decursul secolelor următoare. Teoria lui Dumitru Mărtinaș că ceangăii din Moldova sunt de fapt români din Transilvania care au emigrat la est de Carpați în secolele XVII și XVIII este greșită și este contrazisă de datele istorice, toponimice, etnografice, lingvistice și arheologice după cum demonstrează Robin Baker.

Cercetările mai recente ale lui Benkő Loránd (1990) bazate pe geografia lingvistică arată că majoritatea ceangăilor provine din maghiarimea din Câmpia Transilvaniei. Alături de această populație nesecuiască, la colonizarea spațiului moldav au participat încă din Evul Mediu și secuii mai ales în partea de sud, pe cursul inferior al Siretului și Trotușului,⁹ la fel ca și în Săcele. Sigur că între timp ceangăii s-au amestecat cu secuii într-o proporție mai mare sau mai mică în funcție de regiunea de care vorbim. În Șapte Sate au venit foarte mulți secui începând cu perioada în care mulți dintre ei au devenit iobagi și terminând cu secolul XX inclusiv.

Profesorul Ioan Marian Țiplic de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu preia unele rezultate ale cercetărilor istoricului brașovean Bakó Géza și susține că, deși în general se admite că au fost o populație cu valențe grănicerești, sunt destul de argumentate și opiniile care consideră că secuii nu au avut decât târziu

astfel de atribuții, fiind inițial doar fugari din zona Tisei din cauza înăsprii relațiilor de tip feudal în Regatul Ungar incipient. Aceste sarcini privind apărarea granițelor au fost îndeplinite în secolele XI – XII de ceangăi.¹²

Cu privire la originea secuilor au fost emise mai multe ipoteze care îi consideră urmași ai hunilor, gepizilor, avarilor, proto-bulgarilor sau ai cabarilor. Numele etnic al secuilor, *Zekel*, înseamnă om nobil și este de origine turanică, ceea ce l-a determinat pe Victor Spinei să susțină teoria originii lor cabare având în vedere că aceste triburi de la nord de Volga s-au atașat ungarilor în drumul lor spre Panonia.¹² Și Makkai László crede că strămoșii secuilor sunt cele trei triburi cabare care s-au alăturat maghiarilor în momentul desprinderii lor din Imperiul Chazar.¹³ Dacă originea secuilor este subiect de discuții științifice interminabile, Engel Pál, medievist budapestan, susține că singurul punct la care s-a ajuns la un consens este acela că trebuie să-i considerăm ca fiind un grup etnic aparte. Nu numai maghiarii i-au considerat un popor străin, dar ei înșiși aveau o conștiință etnică aparte. Din secolul al XIII-lea se știe că au avut o scriere runică proprie care a rămas în uz până în epoca modernă. Limba secuilor este esențial maghiară, colorată cu cuvinte de origine românească.¹⁴ Benkő Elek consideră că studiile recente au demonstrat că o parte însemnată a semnelor runice sunt de origine turcă (türk), iar o proporție mai redusă sunt de factură grecească și glagolică (adică vechea scriere slavă, anterioară scrierii chirilice). Alfabetul secuiesc ca atare trebuie să fi fost însă rezultatul unei evoluții interne de durată, evoluție ce ar fi putut avea loc fie în ținuturile nordice ale Mării Negre (în Scitia pomenită de sursele medievale), fie mai târziu, în Bazinul Carpatic.¹⁵ Cuvântul secuî a definit inițial o stare social-militară și nu etnică, susține și Marius Diaconescu într-o sinteză despre originea secuilor. Secuții au fost o combinație de diverse populații amestecate cu ungurii de la care au preluat limba. În momentul așezării lor în sud-estul Transilvaniei ei vorbeau doar limba maghiară, fiind deja asimilați din punct de vedere lingvistic. Datorită identității maghiare asumate în epoca modernă, prevalează în ultima vreme tentativele de a dovedi originea maghiară a secuilor.¹⁶ Înainte de a fi atestați în estul Transilvaniei, ei apar în diferite zone ale Regatului Ungariei: la nord de Poszony (Bratislava), de-a lungul râului Morava, în Baranya, în jurul localității Nagyvár, în apropiere de Tileagd, județul Bihor, și prin alte părți. Până la sosirea sașilor cel mai mare grup al lor a trăit în zona sudică și central - sudică a Transilvaniei, în regiunea Sebeșului, Gârbovei (Szászorbó) și Saschizului (Szászkozd). Pe la sfârșitul secolului XII și începutul secolului XIII au fost colonizați din regiunea sașilor în Secuimea de azi în trei scaune denumite după locul de odinioară din secolele XI-XII: Sepsî (Sebeșul săsesc), Orbai (Gârbova), respectiv Kézdi (Saschiz). Limba secuilor prezintă interesante paralele cu mai multe dialecte îndepărtate ale Ungariei.¹⁴

După cercetările lui Kniezsa István și Kurt Horedt în perioada anilor 1120-1150 granițele Regatului Ungariei ajung pe malul drept al Oltului.¹⁷ Oprirea avansării ungurilor pe linia Oltului, fortificat la început prin prisăci și cetăți de pământ și ulterior prin castre de piatră, și nu pe linia Carpaților demonstrează pericolul militar pe care pecenegii și românii din Țara Oltului și Țara Bârsei l-au reprezentat pentru siguranța statului arpadian. Dacă n-ar fi existat forțe militare bine organizate, hotarele ar fi trebuit să ajungă direct pe crestele Carpaților.¹⁸ Pecenegii (la fel ca și cumanii de mai târziu) nu au avut o atitudine unitară. Pe când unii dintre ei își ofereau serviciile suveranilor maghiari și erau colonizați ca grăniceri, alți confrăți ai lor organizau raiduri de pradă în Transilvania și Ungaria.¹⁹ În general se admite că în secolele XI-XII pecenegii au avut atribuții în protecția graniței de sud și sud-est a Transilvaniei²⁰ unde au fost colonizați alături de ceangăi (înainte de stabilirea secuilor pe actualul lor teritoriu)⁵

și¹². Pecenegii din Țara Oltului și Țara Bârsei nu au fost colonizați de regii Ungariei. Ei provin din sudul și sud-estul Carpaților și au instalat în Țara Oltului și Țara Bârsei un sistem primitiv bazat pe forța militară, după cum demonstrează D.N. Busuioc - von Hasselbach. Aceștia împreună cu populația locală au organizat o puternică rezistență armată împotriva expansiunii Regatului Ungar și a avansării granițelor sale spre hotarele naturale ale provinciei.¹⁸ În Țara Bârsei a apărut un nou pericol, cumanii, acesta fiind motivul principal al aducerii cavalerilor teutoni în anul 1211.

Costum ceangăiesc din Săcele

Descoperirea unor morminte ale coloniștilor germani din a doua jumătate a secolului al XII-lea²¹ în Țara Bârsei ne indică faptul că granița Regatului Ungariei a atins crestele Carpaților înainte de 1211. Nu avem documente care să ateste data exactă la care s-a produs anexarea ținuturilor aflate la sudul Oltului. Dar din analiza contextului politic și militar din sud-estul Europei marcat de criza statului bizantin după decesul împăratului Manuel I Comnenul și de politica agresivă a statului arpadian în Balcani putem presupune că ocuparea ținuturilor dintre Olt și Carpați s-a petrecut în a doua jumătate a domniei regelui Béla al III-lea (1172-1196).²² Probabil după anul 1182 pentru paza granițelor în Țara Bârsei sunt aduși primii coloniști germani, iar în anul 1211 cavalerii teutoni. Nu avem documente care să confirme dacă înaintea primilor coloniști au fost aduși grăniceri ceangăi în Țara Bârsei. Dacă da, ceea ce este aproape sigur cel puțin până la 1211, anticipând, se poate spune că au avut soarta ceangăilor din Episcopia Cumană din care Țara Bârsei făcea parte.

Prin documentul din 7 mai 1211 regele Andrei al II-lea dăruiește cavalerilor teutoni Țara Bârsei, despre care spune că este pustie și nelocuită.²³ Cercetările mai recente legate de studierea prisăcilor au scos la iveală faptul că acestea au fost asociate cu teritorii nelocuite, așa numitele „*terra deserta*” sau „*terra deserta et inhabitata*”, adică o suprafață din care orice fel de populație a fost evacuată pentru securitatea regatului, sistem aplicat de romani încă din antichitate. Ele au fost ulterior repopulate odată cu extinderea cuceririlor. Acestea au fost măsuri temporare luate pentru apărarea granițelor Regatului Ungar.²⁴ Așa s-a întâmplat și în Țara Bârsei care era în fața prisăcilor cetăților Hălmeag și Ungra și în fața întăriturilor lui Nicolae (*indagines Nicolai* în 1211). Că acest teritoriu nu era nici pustiu și nici nelocuit ne-o dovedește un document redactat de cavalerii teutoni între 26 aprilie 1231 și 31 august 1232 prin care se recunoaște existența unei populații locale la data donării Țării Bârsei tocmai de către membrii ordinului care erau cei mai bine informați despre realitățile locale, ceea ce conferă afirmației lor o credibilitate sporită. Având în vedere că prezența unei populații civile maghiare sau secuiești anterioară anului 1211 este infirmată atât documentar²⁵ cât și toponimic (vezi Kniezsa István – Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert, AECO, tom. IV, 1-4, Budapest, 1938, p 279) rezultă că locuitorii eliberați de dările datorate coroanei vor fi fost români, pecenegi, eventual cumanii.²⁶ Prezența românilor în zonă a fost dovedită și toponimic (*Bârșa și indagines Nicolai*, devenit *Miclosuara* la 1332).²⁷

Dacă la început cavalerii teutoni au trebuit să înfrunte atacurile repetate ale cumanilor, după cum reiese din documente, ulterior defensiva a luat locul ofensivei, teutonii au trecut „dincolo de munții înzăpeziți”, adică peste Carpați, au construit

fortificații, au obținut strălucite succese militare și au pus capăt dominației cumane în zonă. Deoarece teritoriile cucerite au vrut să le păstreze pentru ei, sub autoritatea lor exclusivă, tinzând să devină primul stat bisericesc din această parte a Europei, au intrat în conflict deschis cu regele Andrei al II-lea care nu era dispus să lase călugărilor cavalerii teritoriul cucerit și nici imensul spațiu deschis cuceririi după prăbușirea puterii cumane. În anul 1225 Regatul Ungar i-a izgonit pe cavalerii teutoni pe calea armelor și i-a silit să predea toate cuceririle lor în regiune și să părăsească țara. În 1227, după un val de convertiri în rândul cumanilor, a fost întemeiată Episcopia Cumană în dependență directă de ierarhia ecleziastică a Ungariei. „Țara episcopului cumanilor” era delimitată de râul Siret, la sud cuprindea teritoriile care făceau legătura între Țara Bârsei și Dunăre, iar la apus se întindea până la cursul inferior al râului Olt.²⁸ Deci Țara Bârsei și satele săcelene făceau parte din Episcopia Cumană. Avem și un document în această privință. În anul 1235, în *CatalogusNinivensis*, este menționată o mănăstire de begine (femei laice văduve și nemăritate) din Episcopia Cumană, în localitatea Corona. Deci Brașovul făcea parte din Episcopia Cumană. Dintr-un act emis în anul 1234 de papa Grigore al IX-lea aflăm că populația majoritară din teritoriul acestei episcopii o constituiau românii. Prin urmare Țara Bârsei făcea parte dintr-un ținut românesc, extins pe ambii versanți ai Carpaților, așa cum a observat istoricul brașovean Pavel Binder.²⁹

După anul 1224 regele Andrei al II-lea a colonizat grupuri de sași între Târnava Mare și Olt, un teritoriu foarte mare situat la est de valea Mureșului până la ținuturile secuiești, iar pe secuii care locuiau acolo i-a mutat pe actual lor teritoriu după cum au demonstrat cunoscuții istorici din Ungaria Szűcs Jenő³⁰ și Györffy György și arheologul transilvan Székely Zoltán.³¹

Iată ce spune Papa Grigore al IX-lea într-un document din 1234 adresat lui Béla (viitorul Béla al IV-lea), fiul și coregentul lui Andrei al II-lea, deranjat de faptul că românii ortodocși majoritari au început să-i asimileze din punct de vedere religios pe ungurii și teutonii catolici: „după cum am aflat, în Episcopatul Cumanilor sunt anumite popoare care se numesc walați [valahi, români], care, deși după nume se socotesc creștini, îmbrățișând diferite rituri și obiceiuri într-o singură credință, săvârșesc fapte ce sunt potrivnice acestui nume. Căci, nesocotind Biserica romană, primesc toate Tainele bisericești, nu de la venerabilul nostru frate..., episcopul cumanilor, care e diecezan al aceluia ținut, ci de la niște pseudoepiscopi, care țin de ritul grecilor, iar unii, atât unguri, cât și teutoni, împreună cu alți dreptcredincioși din regatul Ungariei, trec la dâșii ca să locuiască acolo și astfel, alcătuind un singur popor cu pomeniții walați [valahi, români], nesocotindu-l pe acesta [episcopul cumanilor], primesc sus-numitele Taine spre marea indignare a dreptcredincioșilor și spre marea abatere a credinței creștine.”³² Acești maghiari nu puteau fi decât ceangăi deoarece secuii nu erau numiți niciodată maghiari ci secui, pe când ceangăii apar în acte sub numele de maghiari după cum bine a subliniat Bakó Géza.³³

Potrivit relatărilor lui Rogerius, martor ocular al evenimentelor, în anul 1241 mongolii au ocupat și au distrus întreaga „țară a episcopului cumanilor”. La sfârșitul lunii martie mongolii au ajuns în Țara Bârsei unde îi aștepta voivodul Transilvaniei, dar armata lui a fost înfrântă, iar conducătorul ei omorât.³⁴

La data de 07.10.1279 Papa Nicolae al III-lea poruncește episcopului Filip, legat papal în Ungaria, să cerceteze situația veniturilor Episcopiei Milcovia distrusă de tătari, deoarece „nu mai sunt acolo de patruzeci de ani și mai bine nici episcopi și nici alți locuitori catolici”.³⁵ Nu avem nici o informație despre rezultatele investigațiilor episcopului Filip, în schimb ni s-a păstrat documentul Papei Ioan al XXII-lea către ahiepiscopul de Strigoni din data de 04.10.1332 în care spune „Într-adevăr, de curând

o dare de seamă vrednică de crezare ne-a arătat că Episcopia Milcoviei din țara Ungariei, anume din ținuturile tătarilor - ... din vremea când zișii tătari au năvălit cu silnicie, vai, în zisul regat sau zisele părți ungurești - a fost cu desăvârșire nimicită de acești dușmani sălbatici și aducători de nenorocire ...”³⁶ Deci este evident că ceangăii din Episcopia Cumană nu aveau cum să supraviețuiască. Iată comentariul lui Makkai László la documentul din 1279 „cei câțiva creștini catolici care au supraviețuit catastrofei au fost asimilați de păgâni și de creștinii ortodocși”. Robin Baker constată că nimeni nu a reușit să demonstreze că a existat o continuitate între așezările ungurești dinainte de distrugerile din 1241 și cele din secolul al XIV când teritoriul dintre Siret și Carpați era locuit de români, maghiari și sași cu grupuri răzlețe de mongoli, dar fără nici o urmă de cumani în zonă. Numai în timpul domniei lui Ludovic cel Mare de Anjou (1342-1382) balanța puterii s-a schimbat în estul Carpaților. El a profitat de disensiunile interne dintre mongoli pentru a lansa o campanie împotriva Hoardei de Aur în Moldova. În atacul condus în 1345 de viitorul voivod al Transilvaniei Lackfi András mongolii au fost învinși. În următoarele decade ungurii au profitat de acest avantaj, iar în anul 1357 aflăm că regele Ungariei este felicitat de Papă pentru că i-a înfrânt pe „tătarii idolatri”.³⁷ Interesant este că mongolii au efectuat o serie de incursiuni în Țara Bârsei, dintre care cea mai puternică a fost cea din anul 1345, chiar înainte de a fi declanșată ofensiva împotriva tătarilor în Moldova. Cronicle locale brașovene, cronica murală pictată a Bisericii Negre și cronica din Prejmer, relatează că în acest an au fost distruse toate localitățile din Țara Bârsei. Numai cetățile Brașovia de pe Tâmpa și Râșnov au fost în stare să reziste atacurilor mongole.³⁸

Prima atestare documentară a satelor săcelene datează din 16 mai 1366.³⁹ Documentul nu ne spune nimic despre structura etnică a populației. În schimb originea românească a satelor săcelene este dovedită de o atestare documentară provenită de la cancelaria regelui Ladislau al V-lea din data de 6 mai 1456 în care se spune că „odinioară satele Sfântul Mihail [Cernatu], Satumare [Satulung], Turcheș și Baciș au fost locuite de anumiți valahi schismatici, totuși după aceea, după ce au fost alungați acei valahi, acele sate au ajuns în mâinile creștinilor [catolici]”⁴⁰, adică în mâinile ceangăilor. Deși acest document nu ne spune când au fost alungați, izgonirea românilor ortodocși din Săcele a avut loc în anul 1443.⁴¹ Este de notorietate faptul că satele săcelene apar în socotelile fiscale ale Brașovului și în cronicile săsești sub denumirea de „*sapte sate românești*”, atât în latină „*Septem villae Walachales*”, respectiv „*Villis Walachalibus*”, cât și în germană „*Bleschdörfer*”. Dar nu numai satele erau românești, ci și câmpul din hotarul brașovean situat spre Săcele a fost numit „*Bleschdörfer Feld*” (câmpul românilor) așa cum am arătat cu altă ocazie.⁴² Cercetătorii săceleni Hochbauer Gyula și Kovács Lehel István au găsit un document în care se afirmă că „Pavel preotul din Sânmihai a plătit patruzeci de dinari” în anul 1332. Cei doi autori au crezut în mod eronat că e vorba de Cernatu.⁴³ Atât istoricii maghiari⁴⁴ cât și cei români⁴⁵ au stabilit că este vorba de localitatea Mihai Viteazu (Alsószentmihályfalva) din județul Cluj.

Explicația pentru faptul consumat în 1443 care ni se aduce la cunoștință numai în 1456 a găsit-o I. Podea. În această perioadă ceangăii din Săcele au putut să-și zidească o biserică și să-și angajeze un preot, cerând autorității Bisericii Catolice să dispună ca plata dijmei, pe care până atunci au încasat-o castelanii de la Bran, să se facă în viitor preotului catolic din Cernatu.⁴⁶ Că așa stau lucrurile ne demonstrează și studiul istoricului Georg E. Müller care a comparat felul diferit cum a fost împărțită cota zeciuiei bisericești între parohul comunei respective și episcopia de Alba în satele Apața, Crizbav și Satul Nou de o parte – unde la 1403 exista o populație catolică maghiară – și satele săcelene, pe de altă parte. Din acest studiu rezultă că în acea vreme, în satele

săcelene, nu au existat locuitori de religie catolică, ci numai români ortodocși.⁴⁷

Pastorul maghiar Szeli József din Satulung, în *Cronica ungarilor din Țara Bârsei*, pe care a scris-o în anul 1763 pe baza tradiției locale, ne spune că ceangăii au fost colonizați în Șapte Sate pe timpul clădirii cetății de piatră a Branului, cu destinația de a apăra ca plăieși, în original „plájások”, atât cetatea, cât și hotarele țării. Cronica pastorului evanghelic ne vorbește și de o a doua colonizare cu ceangăi a Săcelelor, veniți cu ocazia zidirii Bisericii Negre.⁴⁸ Se știe că documentul emis de Ludovic cel Mare de Anjou, la 19.11.1377, este actul de naștere al cetății Bran a cărei construcție s-a finalizat în timpul domniei regelui ungar, deci înainte de 1382. În 1383 a început și construcția bisericii cu hramul Sfintei Fecioare Maria din Brașov (actuala Biserică Neagră), care a fost terminată în 1477. Plăieșia a fost o instituție românească. Ungurii au preluat de la români acest cuvânt care nu exista în limba maghiară. Plájász (plăieș) este un regionalism transilvan și a fost folosit în literatura maghiară doar de către Wass Albert și Jókai Mór și numai când e vorba de români, uneori călare pe „caii lor mocănești”.⁴⁹

În concluzie ceangăii s-au stabilit în Șapte Sate (Hétfalu) între anii 1380-1456, adică aproximativ în aceeași perioadă în care s-au stabilit și în Moldova. Iată datele primei mențiuni documentare a satelor din grupul nordic: Leușteni în 1408, Oțeleni în 1446, Tămășeni în 1449, Berindești în 1453, Mircești și Tescani în 1445, Iugani între 1457 și 1503. Printre satele ceangăiești din grupul sudic Fărăoani este menționat prima dată în 1474.⁵⁰ După cum se vede majoritatea localităților au fost colonizate începând cu a doua parte a secolul al XIV-lea, apogeul fiind atins în secolul al XV-lea.

În a doua jumătate a secolului al XV-lea domeniul regal din Țara Bârsei, numit și domeniul Bran, a fost supus unui proces de fărâmițare printr-o serie de donații. Satele săcelene au fost împărțite în sesii (părți din sate). Ele au fost conferite mai multor familii nobiliare din apropiere. În actele de donație făcute se menționează uneori că locuitorii erau de două categorii: incole (locuitori liberi) și inquilini (populație dependentă). La sfârșitul secolului al XV-lea, locuitorii satelor săcelene se bucurau de unele libertăți pe care le aveau numai persoane de stare liberă, de exemplu dreptul de a duce procese la instanțele judecătorești în mod direct fără mijlocirea stăpânului feudal, dreptul la moară, dreptul de a purta și folosi arme, dreptul de a se mișca liberi etc.⁵¹ Iată o serie de avantaje care i-au atras pe ceangăi în satele săcelene. În plus începând cu secolului al XVI-lea mulți secui devin iobagi și preferă să se stabilească și ei în această zonă care aparținea de Universitatea Săsescă (Sächsishe Nationsuniversität) unde populația și-a păstrat vreme îndelungată libertatea de mișcare.

Studiile etnografului Kolumbán Lajos au arătat că limba, obiceiurile și îmbrăcămintea ceangăilor din Șapte Sate au fost influențate de români, ceea ce înseamnă că au conviețuit o perioadă foarte îndelungată.⁵²

În ultimul timp este larg acceptată ideea, după cum susține până și Robin Baker, că ungurii din Săcele, fiind descendenții secuilor din Transilvania, nu sunt ceangăi adevărați pentru că dialectul lor se aseamănă foarte puțin cu cel al ceangăilor din Moldova. Această idee a devenit aproape un clișeu. Dar corespunde ea realității? În mod categoric nu. Componenta secuiască din descendența ceangăilor din Șapte Sate în nici un caz nu poate fi negată. Totuși investigațiile dialectologului finlandez Wichmann Yrjö întreprinse în Satulung în anul 1907 par să sugereze altceva față de ce susțin azi Robin Baker și numeroși alți cercetători ai fenomenului. Csűry Bálint, lingvist maghiar specializat în dialectologie, și Artturi Kannisto, lingvist și etnograf finlandez specializat în limbile fino-ugrice, care au publicat lucrarea lui Wichmann „Dicționar al dialectului maghiar nord-ceangăiesc din Moldova și

al dialectului ceangăiesc din Hétfalu” în anul 1936 cu explicații și o prefață în limba germană, în prefața pe care au scris-o împreună, spun următoarele: „Din România Wichmann s-a întors pe 26 martie în Ungaria și s-a dedicat studiului dialectului ceangăilor din Satulung din regiunea Hétfalu (Șapte Sate), comitatul Brașov, unde a locuit la țaranul Sănek Péter. Acest limbaj nu era într-o legătură de rudenie directă cu cel folosit de ceangăii moldoveni. Deși în ambele apăreau multe caracteristici populare, care se regăseau în limbajul popular secuiesc, dialectul ceangăilor din Moldova era mai apropiat de dialectul secuilor din Háromszék (comitatul Trei Scaune) și Csik (comitatul Ciuc) decât dialectul ceangăilor din Hétfalu (Șapte Sate). Wichmann considera că probabil numele de ceangău (csángó) nu provenea de la un anume trib maghiar, ci așa erau numiți acei secui transilvăneni care se îndepărtau de tovarășii lor și se stabileau în zone locuite de români, unde au fost, atât din punct de vedere material cât și ideologic influențați de aceștia și chiar românizați până la un anumit nivel. Ceangăii consideră această denumire ca pe o poreclă care li s-a atribuit. Ei se numesc maghiari. În orice caz și limbajul popular al ceangăilor din Hétfalu (Șapte Sate) – despre care nu există încă o cercetare specială – este foarte interesant, în special prin faptul că s-au păstrat multe trăsături vechi care în altă parte au dispărut.”⁵³ Concluzia este evidentă și sare în ochi la prima citire. Ceangăii din Săcele nu sunt chiar 100% secui cum se vehiculează azi prin toate canalele media. Ba din contră, dialectul ceangăilor din Moldova este chiar mai apropiat de dialectul secuilor. A doua concluzie foarte importantă este că în graiul ungarilor săceleni s-au păstrat multe trăsături vechi care în altă parte au dispărut. Este exact definiția lingvistică a dialectului ceangăiesc în general. Sigur că în fostele sate din jurul Brașovului nu există multe cuvinte și expresii tipice și caracteristice ale ceangăilor moldoveni din grupul nordic și nici nu avea cum să fie dacă luăm în calcul evoluția istorică diferită a celor două zone.

În elaborarea articolului său Bakó Géza s-a documentat din studiile lingvistice existente până în anul 1962. Cercetările ulterioare nu au confirmat ipoteza istoricul brașovean că ceangăii provin din regiunea râurilor Raba și Repce din Ungaria. Studiul lui Benkő Loránd bazat pe geografia lingvistică a apărut abia în anul 1990 și de atunci se acceptă că ceangăii provin din Câmpia Transilvaniei. Dar istoricul brașovean are dreptate când îi consideră pe ungurii din Săcele ceangăi pe baza dialectului vorbit de ei, dialect pe care îl cunoștea foarte bine fiind din Turcheș, deci localnic. În plus citează lucrările tuturor lingviștilor care sunt citați de toți cei care se ocupă de dialectul ceangăiesc. Nu știu de ce nu l-a citat și pe Wichmann. S-ar putea să nu fi avut acces la dicționarul lui. Important este faptul că amândoi îi considerau pe ungurii din Săcele ceangăi și după dialectul lor. După părerea mea amândoi au avut dreptate în această privință. Până în prezent nu există studii lingvistice detaliate privind graiul ceangăiesc din Șapte Sate, așa cum a remarcat Wichmann, iar contestarea dialectului ceangăiesc în Săcele se bazează pe necunoașterea realității, fiind preluate unele clișee care nu au fost evaluate critic niciodată.

Până de curând, ceangăii erau considerați ceangăi numai pe baze lingvistice și etnografice. Din anul 2007 avem la dispoziție primele analize genetice efectuate pe ADN-ul mitochondrial care în viitor vor lămurii multe controverse de natură etnică. Ceea ce se poate reproșa analizelor efectuate la Miercurea Ciuc și Lunca de Sus este lipsa unei baze de date pentru a face comparații mai pertinente și pentru ai convinge și pe cei sceptici. Dar această chestiune se va rezolva în viitor. Având în vedere acest amendament putem trage două concluzii care în momentul de față au caracterul unor ipoteze de lucru, urmând să fie confirmate sau infirmate de viitoarele analize. În primul rând s-a demonstrat că ceangăii diferă din punct de vedere genetic de

secui, deci ceangăii nu sunt înrudiți cu secuii, deși atât unii cât și ceilalți se trag din bazinul genetic al Asiei centrale. În al doilea rând se dovedește că secuii diferă genetic de unguri, adică de ceangăi. După cum știm ceangăii sunt maghiari așa cum își spun și ei și așa sunt menționați și în documente, cum a subliniat Bakó Géza, deși în perioada secolelor XIII-XVII nu se folosea acest etnonim (începând cu anul 1400 apare menționat în documente doar ca nume de familie, *Georgium Chango* fiind primul⁵⁴). Concluzia logică este că cei care susțin originea cabară a secuilor au dreptate. Ipotezele celelalte nu cred că mai pot fi luate în considerație din lipsă de dovezi convingătoare. În concluzie trebuie să recunoaștem că istoricul Engel Pál a pus punctul pe I, se ajunsese mai demult la un consens că secuii trebuie considerați ca fiind un grup etnic aparte față de unguri și acum avem și dovada analizelor genetice.

Dacă lărgim sfera de cuprindere a noțiunii de ceangău pentru a-i cuprinde pe toți cei care sunt numiți ceangăi, indiferent de dialectul lor, atunci vom ajunge la definirea termenului așa cum a făcut-o istoricul Glatz Ferenc, fost președinte al Academiei Ungare de Științe: „Inițial, elementele etnice de limbă maghiară care s-au așezat în cursul Evului Mediu în zone din Moldova și Țara Românească locuite în majoritate de români, în primul rând pe văile Prutului și Siretului, erau numite ceangăi. Mai târziu, această

denumire s-a generalizat, la nivelul vieții cotidiene cuprinzându-i pe toți maghiarii stabiliți în ținuturi cu majoritate românească. A fost utilizată și pentru desemnarea secuilor care, în epoci diferite, s-au fixat în Bucovina sau în ținuturile de șes de la Dunărea de Jos. ... Credința [lor] occidentală (sunt în cea mai mare parte catolici, într-o proporție mai redusă reformati) reprezintă forța de coeziune a esenței tradițiilor lor ungurești, trăsătură ce îi desparte de românii ortodocși în ce privește modul lor de viață.”⁵⁵ Pentru etimologia cuvântului am apelat la autoritatea numărul unu de la noi din țară în ceea ce privește studiul ceangăilor, la etnograful clujean Tánzos Vilmos. „Etimologia denumirii acestei populații constituie o importantă addendă la istoria ceangăilor înșiși: dintr-un punct de vedere științific larg susținut, dar insuficient demonstrat, denumirea de ceangău izvorăște din verbul *csang/csáng*, ceea ce înseamnă *a pribegi*, *a vagabonda*, *a hoinări* etc., și trimite cu claritate la caracterul de populație dislocată, colonizată a ceangăilor. (Benkő Loránd 1990, Gunda Béla 1988 și Szabó T Attila 1981).”⁹

Ștefan Casapu

N.R. Cei interesați pot consulta bibliografia indicată în material la redacția revistei

DIN SCRISORILE LUI G.M.MURGOCI

Prof. Univ. dr Andrei Pippidi, București

Prof. Andrei Pippidi (n. 12 martie 1948, București) este un istoric român specializat în istoria Sud-Estului european în sec. XV-XIX, istoria românilor în Evul Mediu, istoria culturală și politică a României și în istoria relațiilor dintre Sud-Est și Occident. Fiu al istoricului Dionisie M. Pippidi și nepotul prin mamă al lui Nicolae Iorga, este editor al operei bunicului său.

A absolvit Facultatea de Istorie a Universității București, 1965-1970, specializare în istorie medie universală. Doctorate în 1981 la Universitatea din Cluj-Napoca (dr.ist.) și 1986 la Universitatea din Oxford (D.Phil.).

Din 1970 lucrează în Institutul de studii sud-est europene (membru în Consiliul științific al Institutului din 1990, secretar științific al Institutului în 1990-1994).

În 1990 a devenit cadru științific asociat la Facultatea de Istorie a Universității din București, avansând apoi la poziția de conferențiar, pentru ca din 1995 să ocupe poziția de profesor universitar de Istorie a Evului Mediu european. Între 1990-1994 a fost membru în Consiliul științific al Facultății de Istorie și în Senatul Universității din București.

Prof. Andrei Pippidi a fost Visiting Fellow la Collegium Budapest (1995), Visiting Professor la Universitatea din Amsterdam (1996) și Visiting Professor la Central European University (1999). Tot acolo, din 2000 este membru în consiliul științific al departamentului de Studii Medievale.

În 1996 și în 2001 a fost director de studii asociat la Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales din Paris.

În calitate de publicist, prof. Pippidi scrie din 1990 în Revista 22. În revista culturală Dilema Veche ține rubrica SOS București, în care luptă pentru conservarea patrimoniului urbanistic al capitalei României.

Membru fondator al Grupului pentru Dialog Social (1990), al Fundației Soros pentru o Societate Deschisă și al Societății Academice din România (1995), din 2012 este membru corespondent al Academiei Române. [Nota Redacției]

C omemorativele sînt un prilej de reflecție, de recapitulare. Așa că împrejurarea care ne reunește astăzi i-a îndemnat pe actualii reprezentanți ai specialităților științifice pe care le-a ilustrat G.M.Murgoci să examineze principalele aspecte ale operei sale. Ceeace rămîne de adăugat este o încercare de a reconstitui pentru prima dată rolul pe care l-a îndeplinit Murgoci în viața publică din România vremii sale. Chiar mai mult decît atît, fiindcă acțiunea lui nu s-a desfășurat numai în limitele carierei de savant pentru care fusese pregătit. Personalitatea lui atît de puternică va fi deplin cunoscută doar cînd se vor culege din presa epocii repere ale prezenței sale care indică o implicare politică și cînd, în fragmentele păstrate din corespondența sa, se va regăsi năzuința de a construi și pe alt teren decît al științei de universitate. În aceeași corespondență au rămas urme ale activității peste hotare, însemnări de lucru din cursul unor călătorii și, îndeosebi, mărturii ale unui caracter de omenie și energie. Cele mai multe dintre informațiile ce urmează au fost spicuite din scrisorile

către N.Iorga care se înșiră de-a lungul unei perioade de 20 de ani.

Intrarea în carieră, după studiile de matematică și fizico-chimice la București, are loc în 1897, dată la care îl găsim pe Murgoci profesor de „științe” la Școala de telegrafie și secretar al Buletinului Societății de Științe. Doctoratul la München (1900) este urmat, în 1903, de numirea ca docent universitar la București. Atunci a avut loc și întâlnirea cu Iorga, amîndoi fiind participanți la închinarea unui volum omagial pentru D.A.Sturdza. Murgoci semnează acolo *Considerații asupra unei viitoare Geografii a țării*. Pe lîngă exemplele străine citate (Ratzel, Vidal de la Blache și de Martonne pentru geografie, Pittard pentru antropologie), sînt invocați autorii români ai primelor cercetări fundamentale:

Mrazec, Poni, Edeleanu, Antipa, Cobălcescu, Grigore Stephanescu, Sabba Ștefănescu, Sava Atanasiu. Tratatul a cărui elaborare o dorea Murgoci ar fi fost o lucrare colectivă, o operă națională. Dintre geografi, trebuie amintit pentru relațiile lui cu Iorga, me-nite să dureze o viață întreagă, Gh. Vilsan, care era în 1904 student la litere și la drept, dar se consacră pe atunci poeziei patriotice. Prinsese să se închege în jurul istoricului mișcarea literară de la „Sămănătorul” și printre tinerii dornici să i se alăture se afla și Murgoci.

Ca răspuns la câteva rînduri prin care Iorga îl semnalase cu bunăvoință („acest tînar geolog are un deosebit talent de a pune știința sa la îndemîna oricui, făcînd-o foarte plăcută”), el solicita la 10 martie 1906 permisiunea unei întrevederi: „nevastă-mea (dr. în Ph. de la München etc.) ar vrea să vie și dînsa”. Vizita în strada Buzești, 42, a fost probabil amînată din cauza manifestației din Piața Teatrului Național care, la 13 martie, a fost provocată de conferința lui N. Iorga împotriva înstrăinării clasei conducătoare. Evenimentul a declanșat ceea ce avea să se numească „lupta pentru limba românească”, adică un curent cultural, reflex al iluminismului democratic și al unui naționalism moderat ce va fi unul din factorii unificării din 1918. Murgoci s-a înscris imediat printre militanții noii mișcări: semnează motiunea corpului didactic bucureștean de la 16 martie, luînd cuvîntul pentru a-și declara adeziunea, semnătura lui figurează lîngă a lui Sadoveanu pe chemarea din „Sămănătorul” lansată de Vlahuță și Coșbuc, apare și printre semnatarii unui apel pentru a-l întîmpina pe primarul Vienei, Carl Lueger, a cărui venire la Expoziția jubiliară era salutăată de naționaliști. A luat parte la turneul de întruniri prin țară prin care N. Iorga organiza apărarea patrimoniului de tradiții și monumente, de istorie trăită, și stăruia pentru înființarea de biblioteci circulante. Într-una din scrisori, Murgoci îl ruga pe Iorga să țină o asemenea conferință la Măcin, unde un văr al său, preot, făcuse „o bibliotecă și o sală de lectură pentru popor”. În același timp, Agnes Murgoci „scrie un articol de folclor asupra ouălor încondeiate (pentru o revistă engleză)”. Soțul ei o lăuda că „s-a pus mai mult sau mai puțin în curent cu mișcarea literară și științifică de la noi”. El, la rîndul său, colaborează regulat la „Neamul Românesc”. Articolul de la 22 iunie 1906, *Primarii de sate din România veacului al XX-lea*, dă o imagine a țărănimii exploatare, veridică, desigur, „căci am umblat și eu mult prin țara aceasta”. Situația care-l îndurera pe Murgoci i-a fost descrisă de „acești săraci ai neamului aduși să caște gura pe străzile Bucureștiului, veniți să se bucure pentru cei patruzeci de ani de neafîrnare, de voie slobodă, de mîndrie, de mai știu eu ce”. Și ce spuneau ei? „« Domnule, nu 10 pogoane, nu 15, dar 25 de pogoane nu sînt de ajuns pentru îndestularea unei familii. Și, să se facă din mila lui Dumnezeu zece spice la pai, și noi din sapă de lemn nu putem ieși, căci de toată munca noastră are folos arendașul; *învoielile*, *învoielile* alea ne seacă, ele ne pun pe brînci, domnule. Dijma e din două una, dar, pe lîngă munca cîmpului, facem, după *învoială*, o muncă pe drumuri, o muncă la curte, și mai aducem și daruri ce fac aproape cît cealaltă jumătate. Nici din trei una măcar nu-i rămîne bietului om; și de aceea, ca să vadă și el ceva înaintea ochilor, de aceea el cere pămînt mult, îl lucrează din zori și pînă în miez de noapte, numai să se aleagă și el cu ceva... »” Nu era singurul articol de acest fel care se publica în „Neamul Românesc” – de altfel, Iorga a ținut să păstreze contactul cu lumea satelor printr-un periodic paralel „pentru popor”. Alt articol al lui Murgoci, la 14 decembrie 1906, se intitulează *Feudalitatea română din veacul al XX-lea* și denunță regimul bunului plac al proprietarului, deputat de Colegiul III din Moldova muntoasă, abuzuri care se săvîrșesc „în timpul legilor cu spirit democratic și într-o țară monarhică constituțională”. O serie de texte de același autor sînt semnate numai cu inițiale. Între ele, un scurt reportaj din

Bărgăan, de la Dichiseni: „Cuțitul a ajuns la os de mult și, după cum am văzut lucrurile, *omul* n-o să mai poată răbda mult să fie *vită*. Aviz celor în drept!” Impresia că se apropie pericolul unui cataclism social a avut-o Murgoci, ca și alți observatori lucizi, în ajunul dramei – „Nu e timp de pierdut, căci strigătul lor începe a fi acesta: «Ajutați-ne, cine puteți, căci perim, sau ni ieșim din fire» ...

Era tot mai vădit contrastul cu progresele democrației peste hotare. Murgoci nu lasă fără comentarii, după alegerile din Anglia, succesul laburiștilor (el spune „partidul lucrătorilor”) și relevă gradul lor de educație: „Cultura ce o au, au obținut-o de la biserică, din Universitățile populare, din bibliotecile publice...sau mai adesea din obișnuitele colecții, mici și foarte ieftene, de cărți ce nu lipsesc chiar din casa săracului”. Faptul că cea mai mare influență asupra acelor autodidacți o aveau biblia și Dickens i s-a părut un exemplu de reținut. Și adaugă: „Oare n-ar fi interesant să întrebăm și pe deputații noștri ce au cetit?...Probabil că n-ar răspunde la întrebare”.

Există și notițe inspirate de preocupările științifice ale lui G.M.M. De exemplu: „Pentru la anul (septembrie 1907) e fixat de mult proiectatul congres al petroliștilor la București. Necontestat că vor avea ce vedea musafirii noștri, căci regiunile de la Buștenari, Cîmpina, Moreni, Băicoi ș.a. sînt unele dintre cele mai interesante în Europa și se pot compara cu oricare altele din lume. În ce privește lucrările științifice, am arătat la Liège că stăm cu mult înaintea altora. Chiar acum la Expoziție se pot vedea multe lucruri interesante chiar pentru specialiști”. Expoziția de la București a atras într-adevăr savanți străini. Despre un profesor de la Politehnica din Budapesta, Murgoci notează următoarele: „D. Schafarzik, un geolog distins al Ungariei, vorbește foarte bine românește, ca mulți alți geologi cari au făcut cercetări în ținuturile românești de dincoace de Carpați. Însoțit de d. Mrazec a făcut mai multe excursiuni în renumitele noastre regiuni petrolifere: Cîmpina, Buștenari, Slănic, Băicoi etc. De ce a văzut la noi a rămas foarte încîntat”. De asemenea, la 23 iulie 1906: „Zilele acestea a fost în București d. Iovan Cvijici, eminentul profesor de geografie și rectorul Universității din Belgrad. El a venit să vadă România la Expoziția sa națională, dar din nefericire tocmai ce l-ar fi interesat mai mult, *progresul pe terenul cultural*, acela nu era încă expus (și nu e nici azi). Apoi d. Cvijici, însoțit de cîțiva geologi de-ai noștri, a făcut o excursiune de 10 zile în Carpați, urmărind lucrările mai noi ale d-lui Mrazec și ale mele din partea României la apus de Olt. Era o adevărată plăcere să vezi pe acest celebru și unic geograf al Peninsulei Balcanice (chiar și România coprinsă din nefericire!) cum căuta să-și dea seamă de problemele ce mult-puțin am ajuns să descurcăm în Carpații meridionali; și era o nemărgenită satisfacție pe noi cînd aflam că interpretările noastre pentru fenomene similare, ce se prezintă în continuarea Carpaților din Serbia, corespund realității. Pot spune cu oarecare mîndrie că acest mare cunoscător și cercetător al Peninsulei Balcanice (după el aceasta se oprește, cum și trebuie, la Dunăre)... a putut vedea cu folos măruntaiele Carpaților noștri și foarte probabil că rezultatele noastre din Carpați îi deschid orizonturi noi în Peninsula Balcanică”.

Aflăm astfel că Cvijic l-a cunoscut pe colegul său român, care va fi din 1908 profesor de mineralogie și geologie la Școala națională de poduri și șosele. Pe Murgoci l-a interesat și punctul de vedere al lui Cvijic asupra etnografiei balcanice, pe care-l găsea moderat cu privire la caracterul sîrbesc al Macedoniei și favorabil față de aromâni: „Între altele îmi spunea despre Aromâni: «Necontestat că Aromânii sînt elementul etnic cel mai puțin numeros din Turcia, dar tot așa de netăgăduit este că ei sînt singurii oameni culti în Macedonia și Turcia. Felul de trai, portul, curățenia, moralitatea și ospitalitatea țî-l arată pe aromân la

primul moment că e cu mult superior oricărui alt neam din Macedonia. Când, în timpul excursiunilor mele pe acolo, auziam că într-un sat e un Aromân, să fi fost bogat, sărac, oricum, eu la el mergeam să cer găzduire, chiar dacă satul ar fi fost plin de sîrbi”.» Această relatare despre dialogul celor doi învățați este revelatoare, deoarece surprindem momentul cînd Murgoci a început să conceapă proiectul unei cercetări sistematice a realității atît la sud cît și la nord de Dunăre. La 1906 deci, el consemnează rezultatele acestei întîlniri: „În timpul cît prof. I. Cvijici de la Belgrad a vizitat România, între altele l-a izbit în vorbire unele din cuvintele noastre de origină slavă, pe care el le consideră ca împrumutate direct de la sîrbi, lipsind altor popoare slave. Faptul nu e imposibil, avînd în vedere pozițiunea geografică în trecut și acum a acestor două popoare. Dar aceasta constituie și o chestiune interesantă de studiat.” După care el adaugă: „Prof. Cvijici mi-a comunicat o întregă listă de lucrări făcute de el și elevii săi în domeniul antro-po-geografic, al etnografiei, folklorelui, obiceiurilor, locuințelor etc., ale poporului sîrb și conlocuitorilor lui (cele mai multe publicate în *Les Annales de Géographie la Paris*). Oare la noi nu se găsește nimeni pe care l-ar interesa aceste lucruri? Sînt sigur că în ele se găsesc multe lucruri ce ne interesează și pe noi românii.. Ar trebui odată să începem și noi așa studii și să se lămurească odată patrimoniul fiecăruia”.

Pentru cineva al cărui larg orizont se conturase prin călătorii în Anglia, America, Anatolia și Rusia, interesul pentru Balcani reprezenta o concentrare asupra trecutului și viitorului țării sale pe care le considera comune cu acelea ale popoarelor vecine. Această preocupare, care se intensifică în anii următori, este constant asociată cu critica situației sociale și politice din România. De pildă, un articol trimis lui Iorga pentru „Neamul Românesc” denunța ilegalitatea exploatarea pădurilor de către S.A. Lotru, „cea mai stricătoare și mai sălbatecă din lume”. Devastarea, criminală din punct de vedere economic, era revoltătoare pentru spiritul civic al lui Murgoci. El a putut constata la fața locului „modul barbar cum se despoaie munții noștri, cum se distrug pentru sute de ani pădurile noastre” și s-a indignat că „acei indivizi lucrează ca pe moșia lor în cine știe ce țară din Africa”. O excursie pe la Vidra sau Voineasa, ca aceea în care l-a întovărit pe prințul moștenitor Ferdinand, i-ar fi dat A.S.R. ocazia să vadă „că focul, cicloanele și trăsnetul cerului nu produc atîta stricăciune omului și avuției munților ca această Soc.Lotru”. Reiese de aici că împrejurările în care Ferdinand l-a avut drept călăuză pe Murgoci în expedițiile în care învăța să cunoască țara peste care avea să domnească au creat o legătură personală. De asemenea, primul contact cu tînărul prinț Carol la care a contribuit faptul că Murgoci se ocupa de adoptarea exemplului dat de Baden-Powell în Anglia cu cercetașii. Carol a fost atras de idee, a primit comanda onorifică a organizației și își va aduce aminte de ea cînd va înființa Straja Țării.

Apropierea lui Murgoci de Iorga, în tot acest timp, a crescut: îi urmărește starea de sănătate, îl sfătuiește să-și instaleze telefon la Văleni, participă cu regularitate la cursurile de vară organizate în orașelul prahovean – o universitate populară după modelul care funcționa în străinătate! În 1911 a ținut 3-4 lecții, dintre care una despre aromâni, în 1912 „despre pămîntul Basarabiei (din punct de vedere geografic și geologic)”. Cursurile din 1912 constituie un moment decisiv în pregătirea Institutului Sud-Est European. Cel care i-a asigurat o protecție princiară a fost Murgoci. Treptat, se pun bazele unei relații durabile, deși frămîntate, care a ținut pînă în 1940. Un bilet de la Murgoci aduce vestea că „am dat cărțile prințului, care a fost foarte încîntat de ele...și în special de Istoria Literaturii, din care avea vol. I și II. Cînd ne vom întîlni îți voi spune multe altele”. Mai tîrziu, în 1912: „Dragă Domnule Iorga, nu uita de vorba ce mi-ai spus relativ la solicitarea colaborațiunei Pr[ințului] M[oștenitor] la o operă frumoasă. Acum, mai mult

decît atunci, sunt sigur că vorba d-tale e binevenită...Poți cere audiența oricînd și direct Pr[ințului] M[oștenitor]. Nu uita să vezi cu acea ocazie și pe Pr[ințul] C[arol]”. Deschiderea cursurilor a avut loc la 1 iulie, iar tema celor trei lecții rostite în prezența lui Carol a fost *Însemnătatea românilor în istoria universală*.

Murgoci asista și el. Îndrăzneala de a-l invita pe prinț stîr-nise iritare la palat, prim- ministrul Maiorescu era furios pe „paranoicul Iorga” și chiar șeful Marelui Stat Major austro-ungar era informat că viitorul rege „a fost educat în spiritul șovin românesc, în special de profesorul Iorga”.

Imediat s-a răspîndit în presă știrea despre intenția de a întemeia un institut pentru a afirma primatul cultural al României în Balcani. Realizarea proiectului avea să fie însă amînată de izbucnirea războiului în regiune. Acesta n-a luat sfîrșit în mai 1913 decît pentru a fi reluat timp de încă o lună. Pacea de la București, în august, îi va pune capăt definitiv. Inițiativa de a crea Institutul pentru studiul Europei „sud-ostice” a avut deci un caracter irenic, tinzînd să restabilească un climat de colaborare între națiunile care fuseseră în conflict. Întemeietorii, cu titlul de co-directori, erau N.Iorga, V.Pârvan și G.M.Murgoci. „Ni se pare o nevoie de neînlăturat”, declarau ei, „a cunoaște cît se poate de serios și de deplin mediul cultural, geografic și etnografic în care trăim noi ca popor”. Originalul apelului celor trei, aflat la Biblioteca Academiei, datînd probabil din noiembrie 1913, este un autograf al lui Iorga, cu completări de Murgoci. Acesta își asumase sarcina administrației și, de aceea, îi convoca pe rînd pe colegii care urmau să formeze Institutul pentru a pregăti inaugurarea. La 24 ianuarie 1914, în marea sală a Fundației Regale, N.Iorga a vorbit despre menirea și programul noului așezămînt, iar Murgoci a dat citire statutului pe care-l redactase.

Din corespondența păstrată de Iorga se vede că și în anii următori Murgoci lua parte la activitatea Institutului. A condus o excursie la Piuța Pietrei și Hîrșova, a ținut conferințe, a alcătuit bibliografii (una despre Albania), a mijlocit întîlniri cu savanți străini, cum a fost contele Nopcsa, în vizită la București în 1914, a căutat să îmbogățească biblioteca Institutului de la donatori sau anticari, a adunat hîrtie pentru revistă („Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale”) și ciment de la Posada pentru o clădire menită să adăpostească Institutul. Construcția nu s-a realizat niciodată și singurul sediu în care Institutul a funcționat, întreținîndu-se din chiria atelierelor și prăvăliilor de la parter, a fost la nr 1 din str Banu Mărăcine (fostă Israelită), o clădire dărăpănată care aparținuse Ministerului Instrucțiunii. La întoarcerea de la Cernavoda, în octombrie 1915, Murgoci îi raporta prietenului său: „am găsit urmele unei întinse stațiuni preistorice foarte vechi. Cioplitiuri de silexuri, oale vechi, oase de animale, scoici etc.etc., dar mai ales resturile de viață omenească amestecate în pămînt galben, a cărui formație trebuie să fie vreo 10 000 de ani înainte de Cristos. Mi-am propus să adun toate aceste semne găsite și adunate de mine și să alcătuiesc o mică contribuție la preistoria noastră”. Este singura informație pe care o avem despre această perieghetă. În timpul ocupației germane, Carl Schuchhardt a făcut acolo săpături care au dus la publicarea așezării și necropolei neolitice pe baza inventarului arheologic identificat prima oară de Murgoci. Tot operă de arheolog a făcut geologul nostru la Caliacra, unde, pe stîncă ascuțită care se înfige departe în mare, despotul Dobrotici își avea reședința la mijlocul veacului al XIV-lea. Cercetătorul bulgar Gh. Djingov, autorul celei mai recente lucrări despre această cetate, nu cunoaște desenul inedit pe care Murgoci l-a trimis lui Iorga, reprezentînd starea din 1915 a ruinelor de pe promontoriul de la Caliacra.

Ultimele scrisori către Iorga pe care le am la dispoziție sînt din toamna 1917. Murgoci îl ține la curent cu evenimentele de la Chișinău (proclamarea Republicii de către Sfatul Țării) și cu

telegrama prin care Troțki anunța tratativele cu germanii pentru pacea separată de la Brzesk-Litovsk. În Basarabia Murgoci cunoștea oamenii și locurile, fiindcă explorase Ucraina pentru studiile sale pedologice. Ar trebui regăsit un memoriu pe care l-a redactat atunci despre „organizarea agriculturii în Basarabia autonomă”. Alte știri reflectă activitatea soției sale, care era „gata să traducă și să tipărească pentru publicul englezesc” o *Istorie a Românilor* de Iorga, „în ediție școlărească”, pentru propagandă. „Mai îmi cere fotografii, diapositive, cîntece românești etc., pentru o serie de conferințe...Cere „Trăiască Regele”, doine...Ea a ținut deja două conferințe [la Bristol]...una despre cercetașii români și alta, prima dintr-o serie de mai multe, asupra poporului românesc și României...A refăcut harta mea etnografică din țările locuite de români în scară mare”. Concurența era propaganda sîrbilor pentru cauza lor, cu Cvijić la Sorbona și cu Slobodan Jovanović la Cambridge, amîndoi mari geografi, ultimul avînd să preia în 1942 conducerea unui guvern în exil la Londra. Sosind la Odesa, Murgoci a găsit orașul ocupat de bolșevici - „maximaliști” cum li se spunea, - și el arată încrederea că acest regim nu va dura: „Prietenii mei, toți, au speranța că foarte curînd va trece și valul maximaliștilor”. Mesajul a fost transmis prin Ștefan Bogdan, cumnatul lui Iorga, care se întorcea din refugiu la Iași. „Dacă timpurile vor mai permite”, adaugă Murgoci, „mi-e în gînd să fac o bibliotecă populară cu împrumut la Chișinău”. El a rămas pînă în aprilie 1918 în Basarabia, cu două călătorii în Rusia (martie și august 1917): „Acum eu m-am concentrat la lucrările pentru reforma agrară și la cîteva colaborări culturale; încolo nu am nici un amestec în viața politică de aici”. Iată cum apărea retrospectiv activitatea sa în această perioadă: „Sunt dintre foarte puținii – pot să zic că sunt singurul – ce am asistat continuu

de la prima manifestare a moldovenilor basarabeni (anul trecut) și am lucrat mai ales în timpul din urmă, pînă la îndeplinirea actului Unirii. Știu, de mine bănuiesc puțini că am făcut ceva, vor aminti și mai puțini, pe cînd se va depăna firul nesfîrșit de nume al celor ce s-au întîmplat să vie acum de-a dreptul de la București...dar ce-mi pasă! Bine că s-a făcut și bine că s-a isprăvit așa de repede, că mult nu mai putea merge și noi nu mai aveam răbdare.”

Așadar, de la început pînă la sfîrșit, documentele pe care le-am răsfoit dovedesc devotament închinat patriei, sensibilitate față de soarta țăranilor și, nu în ultimul rînd, statornicie în prietenie. Încheierea scrisorilor se repetă: „cu toată dragostea și admirația” sau „cu toată dragostea și entuziasmul”. Răspunsul a venit de la N.Iorga în 1936, cînd amintirea lui Murgoci a fost rechemată pentru prima oară, la zece ani de la dispariția lui: „Era o întrupare a vieții, a vieții care simte nevoia să se arăte, să cucerească, să se bucure de biruința cîștigată. Și aceasta din prisosul energiilor, adunate în rătăcirile prin munți și de-a lungul șesurilor țării, ale rasei lui de păstori mocani, cu ochii la toate zările și știind să despice un drum spre dîsele. Petrecea, muncea, călătorea, cu același avînt...Era încredințat de tot ce spunea și încălzit de tot ce stătea să facă”. Dacă evocarea s-ar opri aici, ar fi de ajuns pentru a înțelege ce fel de om a fost acel îmbrățișat cu o privire atît de limpede. Dar finalul stăruie să lege fiecare treaptă a vieții sale de vocația mereu manifestată pentru pămînt: „Pămîntul, cu straturile lui, a căror explicare la el ajungea înțeleasă și pentru un profan. Pămîntul, cu vlaga lui, din care crește pînea. Pămîntul cu oamenii lui, cu acei oameni pentru a căror împrumut a luptat. Pămîntul, cu drepturile ce dă unei rase, și de aceea s-a străduit pentru unitatea Statului Român. Pămîntul bun, care l-a iubit și el, - și l-a cerut devreme la sine”.

CURBURA CARPAȚILOR ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ÎN SECOLELE XIII-XV

Acad. Șerban Papacostea

Foto Marian Iliescu

*Domnul Șerban Papacostea s-a născut în București la 25 iunie 1928 și este istoric, profesor universitar, academician, fiul juristului și omului politic Petre G. Papacostea, secretarul mareșalului Averescu, și nepotul macedo - românului Gușu Papacostea, întemeietorul primei școli românești din Macedonia. Din 1990 este ales membru corespondent al Academiei Române, iar din 1995 membru al Academiei Ligure de Științe și Litere din Genova. Este membru în comitetul de redacție al revistei „Studii și materiale de istorie medie”, codirector al revistei „Il Mar Nero” (Italia) și coeditor al colecției „Rumänien-studien” (Germania) și a fost membru în comitetul de redacție al revistei „Revue Roumaine d'Histoire”. A fost director al Institutului de Istorie „N. Iorga” din București (1990-2001). A îmbogățit substanțial mediavistica românească cu surse inedite sau puțin cunoscute și cu interpretări noi privitoare la secolele XIII - XV. A avut preocupări privind istoria și civilizația Mării Negre. În perioada comunistă a fost deportat într-un lagăr de muncă forțată la canalul Dunăre - Marea Neagră, la Capul Midia, șase luni în anul 1950. Lucrări apărute în domeniul istoriei românești în contextul istoriei universale: *Oltenia sub stăpânirea austriacă 1718-1739* (1971, reeditată în 1998), *Stephan der Grosse, Fürst der Moldave* (1975 cu ediții și în limbile franceză, engleză și spaniolă), *Geneza statului în evul mediu românesc* (1988, reeditată în 1999), *Ștefan cel Mare al Moldovei 1457 - 1504* (1990, reeditată în 2003), *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciată și Imperiul Mongol* (1993), *Evul mediu românesc. Realități politice și curente spirituale*. (2001), *Istoria României* (2006, coautor). [N. Red.]*

În vremea constituirii Țării Românești și a Moldovei și a afirmării lor internaționale timpurii, aria exterioară a Curburii Carpaților a asumat un rol politic de primă însemnătate, îndeosebi în raporturile dintre cele două state românești și Regatul Ungar. Încă din secolul al XIII-lea, pe tere-nul deschis de *Ordinul cavalerilor teutoni*, care a sfărâmat puterea nomazilor cumani, stăpâni în teritoriile extracarpatice, Regatul arpadian s-a străduit să-și asigure direct legătura teritorială cu Gurile

Dunării și cu Marea Neagră într-un dublu scop: *strategic*, capacitatea de a-și coordona politica cu cea a *Imperiului Latin* de la Constantinopol (1204), recent instaurat în urma desfășurării cu succes a celei de a IV-a Cruciate; *economic*, posibilitatea de a participa direct la intensul și foarte profitabilul schimb de mărfuri din bazinele pontice. Inițiativa Regatului arpadian a înregistrat inițial un succes, a cărui manifestare principală a fost crearea de către ierarhia catolică a *Episcopiei cumane*, atât pentru catolicii

germani și unguri trecuți în teritoriile transcarpatice cât și pentru convertirea populațiilor nomade stabilite în regiune și pentru aducerea la catolicism a populației de rit oriental, români cei mai mulți.

Expansiunea ungară în aria transcarpatică în prima jumătate a secolului al XIII-lea a fost zădărnicită de marea invazie mongolă din 1241-1242, care a ajuns până în inima Ungariei, punând în pericol însăși existența Regatului Ungar. Timp de un secol, *imperiul stepelor*, în variantă mongolă, a dominat necontestat spațiul est-european, de la Carpați la Urali. Așa un secol mai târziu, o largă coaliție de puteri creștine grupate sub semnul cruciadei – Polonia, Ungaria, Boemia, Ordinul Teutonic – a reușit să respingă adânc spre răsărit aria de hegemonie a Hoardei de Aur, puterea mongolă cu centrul la Sarai pe Volga. La această coaliție, care și-a atins țelul în decurs de mai puțin de două decenii, românii, care i s-au asociat, au avut o participare a cărei însemnătate deosebită se constată din consecințele ei politice: constituirea în spațiul dintre Carpații Meridionali – Dunăre, respectiv Carpații Răsăriteni – Nistru a două state românești suverane, chiar dacă angrenate în relații de suzeranitate-vasalitate cu puterile vecine și care aveau să-și mențină neîntrerupt existența statală, chiar dacă au avut de înfruntat nenumărate vicisitudini istorice. Adeziunea românilor la acțiunea anti-tătară a fost consfințită în anul 1344 de alianța dintre regele Ludovic de Anjou (1342-1382) și voievodul Alexandru al Țării Românești, fiul lui Basarab, aflat încă în viață. Adeziunea Țării Românești la alianța anti-tătară a atras și masa românilor din cuprinsul Regatului Ungar, fapt salutat cu entuziasm de papa Clement VI (1342-1352) într-un document celebru (1345) în care a subliniat unitatea de origine a „vlahilor romani” – „Olahi Romani” – de o parte și de cealaltă a Carpaților, popor pe care spera să-l poată aduce la credința catolică.

Ofensiva împotriva tătarilor Hoardei de Aur – desfășurată la miazăzi de Carpați de oștile Țării Românești, la răsărit de Carpați, în sud de cele ale voievodului Transilvaniei, în componența cărora un rol important a revenit secuilor, în nord de românii maramureșeni – a înregistrat succese hotărâtoare. Pe linia Dunării, oștile lui Alexandru Basarab au atins așezarea de la Vicina (probabil Măcin) și apoi au ajuns la Gurile Dunării, de unde numele de *Basarabia* atribuit regiunii de la nordul acestora. Succese similare a obținut și ofensiva de la răsărit de Carpați, din zona Curburii și cea din nordul acesteia. În cel mult două decenii, cea mai mare parte a teritoriului celor două viitoare state românești a fost eliberat de sub stăpânirea tătară. A urmat însă, inevitabil, concurența pentru controlul teritoriului eliberat, îndeosebi pentru legătura cu Gurile Dunării și cu Marea Neagră. Hotărât să tragă beneficiile principale din noua situație geopolitică creată în regiune, regele Ludovic de Anjou a acordat în 1358 negustorilor din Brașov un larg privilegiu care le asigura libera circulație pe drumul Teleajenului spre Dunăre și contactul cu genovezii, acum stăpâni la Chilia-Likostomo; încălcarea de suzeranitate pe care domnul Țării Românești nu a tolerat-o. Îndreptându-se spre Bizanț, Alexandru a obținut de acolo recunoașterea suveranității sale, odată cu titlul de *avthentis = dominus, domn*, și o *mitropolie* pentru țară, sursă de legitimare spirituală a puterii sale lumești (1359). În 1368, domnul, suveran peste teritoriul țării sale, a acordat propriul său privilegiu negustorilor brașoveni. Încercările ulterioare ale regelui Ludovic și ale succesorului său Sigismund de Luxemburg (1387-1437) de a prelua controlul legăturii teritoriale cu Dunărea și Marea Neagră pe linia de comunicație prin Valea Teleajenului au eșuat la rândul lor. Latura sudică a Curburii a rămas sub controlul Țării Românești.

Rămănea alternativa legăturii prin latura răsăriteană a Curburii, prin Valea Troțușului, unde controlul regalității ungare era favorizat de implantul consistent de populație secuiască, pre-

lungire a masivului grup secuiesc din estul Transilvaniei. Încă din 1368, regele Ludovic a încercat să inaugureze legătura comercială a regatului său cu țara lui „Dimitrie principele tătarilor”, probabil o rămășiță de enclavă tătărească la Gurile Dunării, poate chiar la Cetatea Albă. Deși mai puțin avantajos decât legătura prin Tabla Buții, drumul prin Valea Troțușului răspundea imperativului resimțit de regalitatea ungară de a-și asigura o legătură directă cu regiunea Gurilor Dunării și cu Marea Neagră. Dar și această cale de substituție avea curând să fie contestată Regatului Ungar, de data aceasta de al doilea stat românesc constituit în cadrul destrămării Hoardei de Aur, anume Moldova. Îndată ce s-a consolidat în vatra sa originară, în urma „descălecătului” maramureșan, Moldova începuturilor a tins la rândul ei spre mare; în 1386, o solie a genovezilor din Caffa a trecut prin Cetatea Albă – eliberată la această dată, cel mai târziu, de sub dominația tătară – spre conducătorii români ai regiunii, neîndoindu-și pentru a pune bazele unei noi legături comerciale între Marea Neagră și Europa Centrală prin teritoriul noului stat românesc. Dar logica comerțului internațional și a valorificării sale maxime presupunea eliminarea concurenței și, în consecință, a drumurilor comerciale concurente. Când s-a consolidat suficient, în ultimul deceniu al secolului al XIV-lea, voievodul Moldovei cu centrul la Siret și Suceava, viitoarea „Țară de Sus”, s-a extins spre sud, pe linia Carpaților Răsăriteni, cuprinzând și avanpostul creat în regiune de Regatul Ungar, incipient din primele decenii ale secolului al XIII-lea, mai consistent și cu durată mai lungă de la mijlocul secolului al XIV-lea. Când Roman I, domnul Moldovei (1391-1394), a definit în liniile cele mai generale întinderea țării sale, anume „de la munte până la Marea cea Mare” (Marea Neagră), el avea desigur în vedere și cuprinderea Curburii Carpaților, inclusiv avanpostul implantat în regiune de Regatul Ungar, în ceea ce avea să devină „Țara de Jos”.

Regatul Ungar nu a întârziat să reacționeze pentru a reafirma ceea ce era unul dintre obiectivele principale ale politicii sale extracarpatică: asigurarea legăturii directe cu regiunea Gurilor Dunării și cu Marea Neagră. Scurt timp după crearea situației teritoriale definite de titulatura adoptată de Roman I, regele Sigismund al Ungariei a întreprins o mare expediție la răsărit de Carpați, în scopul de a restaura dominația regatului său asupra spațiului încorporat în Moldova. Chiar dacă expediția și-a atins țelul de bază – ceea ce nu e dovedit – succesul a fost de scurtă durată; când în 1400, Alexandru cel Bun a ajuns domn al Moldovei cu concursul lui Mircea cel Bătrân, joncțiunea teritorială dintre cele două state românești era definitiv stabilită, în detrimentul politicii transcarpatice a Regatului Ungar. Pentru a slăbi legătura dintre populația secuiască de o parte și de cealaltă a Carpaților, Alexandru cel Bun a sprijinit propaganda husită în regiune și a impus, sub protecția sa, un înalt ierarh husit la Bacău.

O nouă mare încercare a Regatului Ungar de a-și împlini țelul în Țara de Jos a avut loc în zilele regelui Matia Corvin (1458-1490) și ale domnului Moldovei, Ștefan cel Mare (1457-1504). Marea campanie întreprinsă de regele Ungariei împotriva lui Ștefan în 1467 a pornit din Țara de Jos, unde regele conta pe sprijinul unei părți a populației locale, speranță confirmată de evoluția evenimentelor. Deși regele a fost înfrânt în lupta de la Baia și silit să se retragă în Ungaria, Ștefan nu a fost în măsură să intre „în Țara de Jos”, care, potrivit unei surse introduse în circuitul științific în timpul din urmă, se afla în stare de revoltă. Au fost necesare câteva expediții militare ale domnului Moldovei în secuimea din spațiul intracarpatic pentru a înlesni readucerea sub ascultare a regiunii revoltate. Au urmat măsuri represive care au pregătit integrarea durabilă a Țării de Jos în Moldova. De acum înainte, Curbura exterioară a Carpaților a rămas definitiv hotar între cele două state românești.

Eveniment editorial:

ROMAN DE STRICTĂ ACTUALITATE

În atmosfera neconvențională din curtea Muzeului Etnografic din Săcele, a fost lansat, în ultima zi a lunii iulie, romanul *Raiul și teama șobolanilor* de prof. Liviu Nicolae Dârjan, președintele Despărțământului ASTRA „Frații Popea” din Săcele.

Am început lectura acestei cărți cu siguranța că voi întâlni un scriitor care s-a hotărât greu să scrie o carte. Am acordat o atenție deosebită lecturii tocmai pentru că îl cunosc pe prof. Dârjan de mai mult timp. L-am întâlnit de multe ori la evenimentele cultural-artistice ale Asociațiunii ASTRA. De data aceasta am fost curioasă să-l cunosc pe scriitorul Liviu Dârjan. Lectura cărții *Raiul și teama șobolanilor* mi-a confirmat ipoteza inițială că Liviu Dârjan este și scriitor.

Romanul *Raiul și teama șobolanilor* reprezintă un unicat prin abordarea unei teme deosebit de actuale și prin modul cum a fost abordată. În capitolul final intitulat *Prețuire*, autorul mărturisește că îi este recunoscător prozatorului contemporan rus Victor Erofeev (n. 1947) „de la care am învățat să-mi depășesc o anume prejudecată puică într-ale scrisului realist” (p. 296).

Volumul lui Liviu Dârjan este autobiografic – multe din faptele zugrăvite le recunoaștem din spusele autorului în diferite ocazii. Ca o măsură de precauție, numele personajelor sunt născocite ca într-un adevărat univers românesc. Scriitorul rus Victor Erofeev declară într-un interviu din *Observatorul cultural* (noiembrie 2004), referitor la personajele romanului său *Stalin cel Bun* (ce titlu ironic!) că „ele devin ficționale atunci când le înfățișezi cu ajutorul cuvintelor. De aceea romanul meu nu e o fotografie ci o pictură, o urmă nefotografică a realității.” Este și cazul cărții de față.

Raiul și teama șobolanilor, carte subintitulată „roman”, cu explicația „sechele cu amintiri în cerc” trimite la structura discursului epic cu o compoziție circulară ce ne amintește de romanele lui Liviu Rebreanu.

În centrul romanului, spațial, se află o localitate „un târâm, un toponim drag inimii autorului”, anume Elecăs – de fapt, prin anagramare, este Săcele. Ca personaj, prezent în toate cele treizeci de capitole, se află profesorul Silviu Jăndar, asigurând unitatea cărții. Destul de ușor, cititorul avizat, care îl cunoaște pe profesorul Liviu Dârjan, își dă seama că numele Jăndar este anagramă a numelui Dârjan. De aici caracterul autobiografic, dar și controverse ce se pot isca asupra încadrării într-o anume specie literară. Autorul numește cartea sa „roman”, adică o specie a genului epic, ceea ce este corect având în vedere că este o povestă care cuprinde mai bine de o jumătate de secol din istoria societății românești aflată sub teroarea comunistă. Totuși cartea este o scriere memorialistică cu puternice valențe subiective, este retrospectiva unei ample și fierbinți perioade din istoria României contemporane, concret dintre anii 1943-1944 până în actualitate, privind toate sectoarele societății cu îndelungă oprire asupra învățământului. Scriitorul Ion Popescu-Topolog, referindu-se la volumul lui Liviu Dârjan, îl numește „povestea unei comedii umane”, considerându-l un „excelent roman satiric, pe baza formulei parodice”, realitatea fiind trecută în sfera satiricului, res-

pectiv a comediei.

Ordinea capitolelor nu este cronologică. Lipsa unei acțiuni antrenante, ca în romanele propriu-zise cunoscute de cititori, este suplinită de farmecul limbajului și, mai ales, de adevărurile rostite.

Lectura este atractivă, plăcută, interesantă și pentru că aduce aminte cititorului de ceea ce a fost, de fapte și întâmplări prin care a trecut. Sunt capitole-rememorări. Cei care am trăit perioada respectivă nu aflăm noutăți. Înteressant este modul „spunerii”, al aducerii-aminte. Pentru tineri, cele zugrăvite în cartea lui Liviu Dârjan sunt poate noutăți și trebuie aflate. Am spus „poate” pentru că întâmplările din „povestea” ironic intitulată *Raiul și teama șobolanilor* sunt încă prezente în memoria părinților și bunicilor de la care tinerii mai pot afla multe.

Interesante sunt portretele și prezentările unor personaje, de fapt persoane din realitatea trăită de autor de-a lungul vieții. Acestea nu apar cu nume reale, ci cu nume de ficțiune sau cu inițiale. Suntem convinși că acestea sunt ușor de recunoscut, fapt pentru care considerăm că autorul și-a asumat un deosebit risc prin publicarea acestei „cărți-amalgam”, cum o numește, care s-ar putea „să fie pe alocuri umbră de misterioasele lacăte impuse de strategia necesară asigurării climatului de liniște, fără a-i deranja cumva pe aceia care, eventual, s-ar putea simți cu ... musca pe căciulă” (capitolul *Elucidări*, pag. 8).

Dacă primul și ultimul capitol evidențiază structura și tematica circulară, celelalte capitole înfățișează situații concrete din diverse domenii trecute prin filtrul subiectiv-ironic al celui ce le narează.

Titlurile multora se referă la învățământ, domeniul cel mai cunoscut și trăit realmente de profesorul-autor, exemplificăm prin *Ora de diriginție*, *Lozi din a noua*, *Papagalul*, *Trombonist în misiune*, *Paștele mincinoșilor*, *Cariera și viața privată a Marhalinei*, *Dreptul rețezat din start*, *Inspectoarea, țelina și organul*. Toate aceste capitole explică „starea jalnică în care diriguitorii aduseseră ființa umană” (pag. 200).

Semnificative sunt finalurile capitolelor prin anumite „concluzii-constatări”, prin întrebările retorice care ridică multe semne de întrebare și care pun pe gânduri. Așa de exemplul capitolul XXIII, *Coadă – blazonul gloatei la români*, se încheie astfel: „Coadă la români, se pare, că se regenerează continuu ... o fi de natură cancerigenă? Poate!” (pag. 207). O tristă ironie constatăm citind capitolul XXIV, *Pădure, dragă pădure ...*, și finalul dominat de imprecăție: „Pădure, dragă pădure, să nu-i ierți pe ucigași, arde-i-ar focul de pungăși, hoți de viață ... De cine cumpărați? Nu se știe? Să aflați! Când? ...” Exemplele ar putea continua.

Evidențiem faptul că ironia este permanent prezentă, simțită și chiar anunțată. Astfel, în capitolul de început, *Elucidări*, autorul se explică: „Personajele din Elecăs, sau de aiurea, au existat în carne și oase (ciolane), iar unele încă mai viețuiesc printre noi (s-au reciclat). Asemănarea cu realitatea (inclusiv a zilelor noastre) nu e deloc întâmplătoare. Ficțiunea se supune tiraniei adevărului”. Curioasă este mențiunea autorului, un fel de indicație pentru cititorii curioși de a afla adevărata identitate a șobolanilor, anume aceea de a se adresa celui care semnează

cartea. Mai precis, acestora „li se rezervă privilegiul de a obține amănunte picante” de la cel ce „a însăilat aceste rânduri într-un roman, să-i zicem *parabolă*, sau mai grav ... *politic*” (pag. 9).

Nu dorim să ometem ideea finală din *Elucidări*, privitoare la cultivarea limbii române. Este o idee pentru care profesorul Liviu Dârjan luptă de mult timp în cadrul Asociațiunii ASTRA. Din păcate, în zilele noastre, canoanele impuse de ortografie și punctuație „se află la pământ”, încât „Sfânta noastră LIMBA ROMÂNĂ a ajuns (rușine!!!) să fie pusă ... la colț de către niște ...” Găsim multe semne de suspensie în cartea profesorului Dârjan. Desigur prin acestea autorul dă posibilitatea cititorului de a gândi și a reacționa conform sufletului său, conform trăirilor fiecăruia dintre noi.

Puțin obișnuită, chiar stranie pentru un cititor obișnuit de romane, dar care incită curiozitatea, este dedicația autorului: „dedic această carte harnicilor și curajoșilor lucrători din cadrul serviciilor de deratizare morală din toate timpurile și de mai toate culorile.”

Menționăm, în final, deosebita și sugestivă ilustrație a copertei, autor Nicolae Căndea.

Preluăm îndemnul autorului de a-i extermina pe „șobolanii cu apucături omenești (vicii)” și vă asigurăm că volumul *Raiul și teama șobolanilor* oferă autorului posibilități certe de afirmare pe tărâmul literaturii.

Prof. dr. Luminița Cornea

SĂCELELE ULTIMELOR 7 DECENII, SURPRINS ÎN RECENTA CARTE A DOMNULUI PROFESOR LIVIU DÂRJAN

Joi, 31 iulie a. c., Curtea Muzeului de Etnografie Săcele, acolo unde s-au desfășurat numeroase manifestări culturale de valoare ale săcelenilor. O asistență numeroasă, formată din iubitori ai literaturii, este alături de domnul profesor Liviu Dârjan la prezentarea celei mai noi cărți a domniei-sale, „*Raiul și teama șobolanilor*”.

În rândurile celor prezenți se disting figuri cunoscute: reprezentanți ai administrației publice locale și județene, ai cadrelor didactice din Săcele, ai instituțiilor săcelene, fețe bisericești, numeroși tineri și membri ai asociațiilor culturale românești și maghiare din localitate.

Vădit emoționat, domnul profesor Liviu Dârjan îi salută cu drag pe cei prezenți și face o scurtă prezentare a cărții pe care o lansează. O prezintă ca fiind o carte de amintiri purtate ani de zile în minte, dar scrisă abia în ultimii patru ani.

Este o carte de un realism dur, care prezintă Săcelele și viața lui prin niște alegorii. Din paginile cărții se poate distinge cu ușurință cine este autorul ei, de unde vine și, mai ales, faptul că și-a clădit viața pe baza a două constelații: Carul Mare al limbii române și al spiritualității ei și Carul Mic al identității românilor. Dintre cele șapte stele ale Carului Mare fac parte personalități care i-au marcat viața și devenirea: Ștefan cel Mare și Sfânt, Dimitrie Cantemir, care ne-a făcut cunoscuți Europei prin a sa „*Descriptio Moldaviae*”, mitropolitul Andrei Șaguna, fondatorul ASTRA, Avram Iancu-Crăișorul Munților, Mihai Eminescu-Poetul Național. Stelele celei de a doua constelații sunt: diaconul Coressi, Ion Neculce, Gheorghe Șincai, care și-a purtat în desagă a sa „*Cronică a Românilor și mai multor neamuri*”, Mihail Kogălniceanu, fondatorul „*Daciei Literare*”, Liviu Rebreanu, patriarhul Iustinian Marina.

Autorul nu uită să mulțumească public tuturor celor care l-au ajutat în materializarea acestei cărți și în împlinirea visului de a o vedea editată. De altfel, la sfârșitul romanului este publicată o listă completă a tuturor acestor persoane.

În continuare, ia cuvântul doamna prof. dr. Luminița Cornea, profesor de limba și literatura română la Sfântu Gheorghe, a cărei recenzie o puteți citi în paginile revistei noastre.

Un alt invitat de mare valoare a fost domnul prof.

Ioan Popescu-Topolog, membru al Uniunii Scriitorilor, care face o scurtă, dar sugestivă prezentare a cărții domnului prof. Liviu Dârjan, pornind de la copertă, pe care o consideră foarte sugestivă și plină de simboluri, continuând cu povestea spusă de roman, poveste care se întinde pe parcursul a mai mult de 50 de ani, prezentând pe un ton satiric și pe baza formulei parodice o lume caricaturală apărută în alambicul terorii comuniste. Vorbitorul remarcă și compoziția circulară a romanului, ceea ce îi dă o mare putere de sugestie, introducându-l pe cititor în perpetua mișcare a vieții. Domnul profesor Topolog îi felicită pe toți cei prezenți și îl felicită pe autor, urându-i bun-venit în lumea literelor românești.

Domnul consilier județean Constantin Zavarache, consultantul lucrării, remarcă faptul că această lucrare nu este prima scrisă de domnul Liviu Dârjan, ea urmând valoroasei monografii a presei săcelene- „*Publicistica la Săcele*”, apărută în 2002. Romanul „*Raiul și teama șobolanilor*” este o carte frumoasă, scrisă bine, care va fi citită cu plăcere de săceleni deoarece vor descoperi în paginile

ei întâmplări și personaje familiare, dar și pentru că vorbește despre metehnele și tarele societății comuniste, din păcate continuate și în cei 25 de ani de democrație care au urmat.

Au mai luat cuvântul d-na prof. Corina Bărgănuș și prof. Miklos Levente care își manifestă bucuria de a participa la un eveniment cultural de valoare și îl felicită pe autor pentru cea mai recentă creație literară.

A fost, așa cum spuneam și la începutul acestei prezentări, o manifestare culturală reușită, o manifestare cum am vrea să vedem cât mai des la Săcele pentru că săcelenii, mari iubitori de frumos și de cultură valoroasă, merită din plin acest lucru.

Este bine ca despre o carte să vorbească cei care se pricep la așa ceva - profesori, scriitori - oameni familiarizați cu critica și analiza literară și tocmai de aceea publicăm în acest număr al revistei recenzia făcută de d-na prof. dr. Luminița Cornea la recenta carte a domnului prof. Liviu Dârjan.

Vă rog să-mi permiteți totuși să spun și eu câteva impresii de cititor după ce am lecturat, mărturisesc cu plăcere și curiozitate

Prof. Ioan Popescu-Topolog

Prof. Luminița Cornea

aparte, cartea domnului prof. Liviu Dârjan, de care mă leagă o onorantă apropiere și o afecțiune născute din interesul comun pentru viața culturală săceleană.

Prima impresia după terminarea lecturii este aceea că am parcurs nu un roman în adevăratul înțeles al cuvântului ci o valoroasă lucrare beletristică așezată undeva la confluența dintre evocare, amintire și eseu, constituită dintr-o multitudine de flash-uri care se asamblează surprinzător de bine într-o frescă socială și culturală a Săceleului ultimelor șapte decenii. Momentele surprinse de autor fac parte din două perioade distincte, cea comunistă și cea a democrației originale românești, perioade la fel de bogate în dramatism și din care sunt extrase de autor și aduse în prim-plan personaje la fel de respingătoare prin grobianismul, parvenitismul, incultura și lipsa de scrupule care le caracterizează.

Nu este greu de ghicit că romanul are o puternică tentă autobiografică, țesătura întâmplărilor fiind realizată pe firul central al vieții autorului, Silviu Jăndar, cadru didactic la Săcele pe parcursul mai multor decenii.

Așa cum singur mărturisește domnul profesor Liviu Dârjan, prezența pseudo-anagramelor în numele localităților și personajelor este o cheie de siguranță și liniște pentru conștiința celor care se pot regăsi printre figurile înfierate în evocările din roman, dar, în majoritatea cazurilor, un cititor avizat poate desluși la cine se face referire fie prin dezlegarea amestecului de litere din nume, fie prin rememorarea funcției deținute în anumite momente, fie prin legăturile cu can-canurile săcelele de altădată. Iar dacă unele personaje nu sunt identificate, atunci există salvarea promisă de autor de a-i solicita lămuriri suplimentare, care sigur vor fi aducătoare de noutăți picante și satisfacții spirituale suplimentare.

Dacă m-ar întreba cineva ce am simțit citind cartea, i-aș răspunde că, pe lângă plăcerea de a afla lucruri inedite despre unele persoane pe care le-am cunoscut măcar din vedere, am rămas cu senzația că asist la un interesant joc de biliard, condus cu pricepere de autor. Să mă explic. Domnul profesor alege o temă, să zicem strădania cadrelor didactice de a educa elevii, lovește în ea ca într-o bilă de o anumită culoare și bila deviază într-o alta, de altă culoare și care semnifică lipsa de interes a copiilor

pentru care modelele în viață nu sunt munca bine făcută, cinstea, hărnicia, ci îmbogățirea prin orice mijoc, minciuna, corupția, “valori” susținute și promovate de însăși realitatea în care trăiesc. La fel se întâmplă și cu alte bile care satirizează: obiceiul comunist de a înlocui două-trei luni de învățătură cu tot atâta timp de “practică agricolă” pe tarlalele CAP-ului, fabricarea de diplome pentru completarea forțată a studiilor “omului nou”, infidelitatea cu scopul parvenitismului politic și administrativ, completate de incultură și nepricepere profesională, furtul din avutul obștesc și îmbogățirea nemeritată ș.a.

Tema învățământului săcelean este amplu dezbătută și este normal să fie așa din moment ce autorul a fost ani la rând cadru didactic și chiar director la cel mai bun liceu din localitate. Vorbește în cunoștință de cauză și fraza sa caustică nu cruță nici o aberație a sistemului de educație, fie el comunist sau mai nou, nici o persoană care prin comportamentul său imoral a întinat acest domeniu atât de important al vieții unei comunități. Aceste flash-uri din viața școlii sunt completate cu altele din viața politică, culturală a orașului, cu amintiri din alte localități sau cu secvențe autobiografice, unele chiar cu tentă erotică.

Una peste alta, am citit cartea, mi-a plăcut stilul ei eliberat de corsetul unui limbaj academic, presărat chiar cu greșeli voite de exprimare, alt mod de satirizare a generațiilor de șobolani care, pe spatele partidelor, fie cel comunist, fie cele de astăzi, creștin-democrate, încearcă și reușesc să ajungă la roadele pomului lăudat, chiar dacă titlul romanului sugerează că ar fi încercați de oarece teamă. De altfel, acesta este mesajul pe care l-am simțit ca cititor și privind sugestiva copertă realizată de Nae Căndea. Bogăția pomului îi ajută să-și învingă această teamă, câtă o fi fost, vorba lui Lenin, reluată de autor la un moment dat: “Un pas înainte și doi înapoi / Uite-așa ca la tango!”

Mă alătur și eu celor care în acea zi de sfârșit de iulie 2014 l-au felicitat pe domnul profesor Liviu Dârjan pentru cartea sa și îi urez să persevereze pe calea scrisului pentru că are ce spune ș, mai ales, cum spune, frumos și atrăgător pentru cititor.

Horia Bârsan

Foto: arh.Dan Median

CALENDARUL ANIVERSĂRIILOR CULTURALE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE ÎN TRIMESTRUL IV 2014

CTOMBRIE

- George Mihail Zamfirescu (13 oct. 1898-8 oct. 1939) - 75 ani de la moartea scriitorului
- Dimitrie Sturdza (10 mart. 1833-8 oct. 1914) - 100 de ani de la moartea istoricului
- Carol I de România (10 apr. 1839-10 oct. 1914) - 100 de ani de la moartea regelui
- Constantin I. Parhon (15 oct. 1874-9 aug. 1969) - 140 de ani de la nașterea medicului
- Alexandru Davila (12 febr. 1862-19 oct. 1929) - 85 de ani de la moartea dramaturgului
- Dosoftei (26 oct. 1624-13 dec. 1693) - 390 de ani de la nașterea cărturarului
- Green, Graham (2 oct. 1904-3 apr. 1991) - 110 ani de la nașterea scriitorului și dramaturgului englez
- Nietzsche, Friedrich (15 oct. 1844- 25 aug. 1900) - 170 de ani de la nașterea filosofului german
- Lermontov, Mihail (15 oct. 1814-27 iul. 1841) - 200 de ani de la nașterea poetului și prozatorului rus
- Wilde, Oscar (16 oct. 1854-30 nov. 1900) - 160 de ani de la nașterea poetului, prozatorului și dramaturgului irlandez
- Chopin, Frederic (1 mar. 1810-17 oct. 1849) - 165 de ani de la moartea compozitorului și pianistului francez de origine poloneză
- Rimbaud, Arthur (20 oct. 1854-10 nov. 1891) - 160 de ani de la nașterea poetului francez

NOIEMBRIE

- Iulia Hașdeu (2 nov. 1869-17 sept. 1888) - 145 de ani de la nașterea poetei
- Anton Pann (1796-2 nov. 1854) - 160 de ani de la moartea poetului
- Romulus Vulcănescu (23 feb. 1912-10 nov. 1999) - 15 ani de la moartea etnologului
- Gheorghe Asachi (1 martie 1788-12 nov. 1869) - 145 de ani de la moartea cărturarului

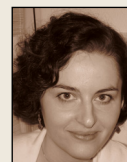
- **Dimitrie Anghel** (16 iul. 1872-13 nov. 1914) - 100 de ani de la moartea scriitorului
- **Laurențiu Fulga** (2 nov. 1916-16 nov. 1984) - 30 de ani de la moartea scriitorului
- **Alecu Văcărescu** (1769-19 nov. 1799) - 215 ani de la moartea poetului
- **Ionel Pop** (24 nov. 1889-27 ian. 1985) - 125 de ani de la nașterea prozatorului
- **Matei Millo** (25 nov. 1814-9 sept. 1896) - 200 de ani de la nașterea actorului
- **Vasile Voiculescu** (27 nov. 1884-26 apr. 1963) - 130 de ani de la nașterea scriitorului
- **Nina Cassian** (27 nov. 1924) - 90 de ani de la nașterea poetei
- **Nicolae Manolescu** (27 nov. 1939) - 75 de ani de la nașterea criticului și istoricului literar
- **Jean Bart** (28 nov. 1874-12 mai 1933) - 140 de ani de la nașterea prozatorului
- **Arsenie Boca** (29 sept. 1910-28 nov. 1989) - 25 de ani de la moartea teologului
- **Matisse, Henri** (31 dec. 1869-3 nov. 1954) - 60 de ani de la moartea pictorului, sculptorului francez
- **Milton, John** (9 dec. 1608-8 nov. 1674) - 340 ani de la moartea poetului englez
- **Schiller, Friedrich von** (10 nov. 1759-9 mai 1805) - 255 ani de la nașterea poetului, dramaturgului, esteticianului și istoricului german
- **Voltaire, Francois Marie** (21 nov. 1694-30 mai 1778) - 320 ani de la nașterea filosofului și scriitorului german
- **Toulouse-Lautrec, Henri de** (24 nov. 1864-9 sept. 1901) - 150 de ani de la nașterea pictorului francez
- **Gide, Andre** (22 nov. 1869-19 feb. 1951) - 145 ani de la nașterea scriitorului francez

DECEMBRIE

- **Zaharia Stancu** (5 oct. 1902-5 dec. 1974) - 40 de ani de la moartea scriitorului
- **Leopoldina Bălănuță** (10 dec. 1934-15 oct. 1998) - 80 de ani de la nașterea actriței
- **Nicolae Cartoian** (4 dec. 1883-20 dec. 1944) - 70 de ani de la moartea istoricului literar
- **Nichifor Crainic** (24 dec. 1889-21 aug. 1972) - 125 de ani de la nașterea scriitorului și publicistului
- **I.G. Duca** (26 dec. 1879-29 dec. 1933) - 134 de ani de la nașterea omului politic
- **Ion Creangă** (1 mar. 1837-31 dec. 1889) - 125 de ani de la moartea povestitorului
- **Stevenson, Robert Louis** (13 nov. 1850-3 dec. 1894) - 120 ani de la moartea romancierului și poetului scoțian
- **Johnson, Samuel** (18 sept. 1709-13 dec. 1784) - 230 ani de la moartea scriitorului englez
- **Cimarosa, Domenico** (17 dec. 1749-11 ian. 1801) - 265 ani de la nașterea compozitorului italian
- **Racine, Jean** (22 dec. 1639-21 ian. 1699) - 375 ani de la nașterea dramaturgului francez
- **Beckett, Samuel** (13 apr. 1906-22 dec. 1989) - 25 de ani de la moartea scriitorului și dramaturgului irlandez

• *Opinii*

ÎNTRE POVARA SCHIMBĂRILOR INEVITABILE ȘI ȘANSA SCHIMBĂRILOR PE CARE LE ALESEM

Ne confruntăm cu schimbări din prima până în ultima clipă a vieții noastre. Putem să ne împotrivim acestor schimbări, să le îndurăm, să le acceptăm, să încercăm să le controlăm sau chiar să le determinăm noi înșine. Primul pas pentru a ne raporta adecvat la schimbările care ne marchează destinul este să înțelegem natura și rolul lor în existența noastră.

Schimbarea cea mai evidentă este procesul fizic prin care trecem: ne naștem, creștem, ne maturizăm, îmbătrânim și murim. Vă amintiți din mitologia greacă, ghicitoarea pe care i-o spune Sfinxul lui Oedip? Sfinxul, o creatură monstruoasă, teroriza orașul Theba, ucigându-i pe toți cei care nu reușeau să-i dezlege ghicitorile. Oedip era chiar fiul regelui cetății, dar nu știa acest lucru, deoarece, după ce proprii săi părinți îl sortiseră pieirii pentru a evita îndeplinirea unui blestem cumplit, fusese salvat de un păstor milos și crescut de părinți adoptivi. Cum răsplata promisă pentru înfrângerea Sfinxului era chiar tronul Thebei, Oedip îl înfruntă. Întrebarea Sfinxului pentru el este ce animal are dimineața patru picioare, după-amiaza două, iar seara trei și în plus se schimbă odată cu numărul picioarelor sale, căci cu cât are mai multe, puterea și rapiditatea sa sunt mai reduse. Oedip răspunde fără să ezite că este vorba despre om, care la începutul vieții merge târându-se în patru labe, apoi își folosește doar picioarele pentru a se deplasa, iar bătrân fiind se sprijină de un toiag. Învins, Sfinxul se aruncă în mare, iar Oedip devine rege. Dacă suntem cinstiți, trebuie să recunoaștem însă că Oedip, tânăr, puternic, încrezător, dă răspunsul corect, dar nu are într-adevăr înțelegerea dimensiunii tragice a destinului uman pe care îl descrie, a faptului că, cel

puțin din punct de vedere fizic, ascensiunea este urmată de declin, iar puterea de care omul ajunge să se bucure îl părăsește în cele din urmă. Oedip nu știe de fapt nici măcar cine este el însuși și ajunge fără să vrea să împlinească blestemul, ucigându-și tatăl și căsătorindu-se cu propria mamă. Este ironia sorții sale de a dezlega cu ușurință ghicitoarea Sfinxului, însă doar cu mare suferință ghicitoarea propriei identități. În tragedia lui Sofocle *Oedip la Colonos* îl regăsim pe biruitorul Sfinxului, bătrân și neputincios sprijinit în toiag, rugându-se cu vorbe cutremurătoare: „Ah, milă-aveți/ De cel ce-a fost Oedip, iar azi o umbră-i doar!” Unul din multele lucruri pe care le putem învăța din povestea lui Oedip este că există o dimensiune a cunoașterii și înțelegerii pe care o dobândim doar prin propria experiență și suferință. Deși am convingerea că niciun tânăr nu înțelege cu adevărat ce înseamnă să fii bătrân, cred că este foarte important să ne punem cât mai devreme problema cum alegem, în măsura în care depinde de noi, să îmbătrânim.

Oscar Wilde, descria în romanul *Portretul lui Dorian Gray* cazul unui tânăr nespun de frumos, căruia un artist îi pictează portretul. Admirându-și imaginea, Dorian Gray este cuprins de tristețe la gândul că în vreme ce portretul va rămâne neschimbat, frumusețea lui se va ofili cu timpul. Tânărul își dorește ca portretul să îmbătrânească în locul său, iar dorința i se împlinește în mod miraculos. Dorian Gray își păstrează ce-i drept chipul angelic neschimbat, însă parcurge un proces de decădere morală, se dedă tuturor viciilor, cu atât mai mult cu cât acestea nu-și pun în niciun fel amprenta asupra înfățișării sale. În schimb, portretul

devine monstruos, o oglindă a sufletului său pervertit, pe care Dorian Gray nu mai suportă să o vadă și încearcă să o distrugă, ceea ce îl costă propria viață.

Probabil fiecare dintre noi i-a trecut prin minte ce bine ar fi să nu îmbătrânim și poate, mai ales pentru femei, aspectul estetic al problemei este la fel de important ca și pentru Dorian Gray. Este adevărat că la 50 de ani, de exemplu, nu mai poți să arăți bine în același fel ca la 25, dar poți să arăți bine în alt fel, corespunzător etapei în care te afli și din unele puncte de vedere să fii mai mulțumit decât erai înainte. Tocmai schimbarea, care ne sperie, este marea noastră șansă. În loc să ne agățăm de ceva din trecut care între timp s-a schimbat, ar trebui să ne deschidem către ceva nou. Dacă timpul ne-a furat ceva, să-i smulgem și noi altceva în schimb. Să încercăm să împletim schimbările inevitabile cu schimbări care depind de noi pentru a ne transforma și în sensul în care ne dorim. Din fericire, deteriorarea fizică nu este singurul aspect al înaintării în vârstă. De regulă parcurgem totodată un proces de acumulare de cunoștințe și experiențe. Față de trup, care își pierde treptat puterea și conturul, mintea și sufletul nostru se pot îmbogăți și reprezintă o sursă inepuizabilă de bucurie. Când ne dorim să îmbătrânim frumos, ar trebui să avem în vedere mai ales modul în care evoluăm din punct de vedere intelectual și spiritual, pentru că aceasta depinde în mare măsură de noi. Se întâmplă însă ca la bătrânețe oamenilor să le fie afectate inclusiv capacitățile cognitive și să nu se poată consola nici măcar cu înțelepciunea și amintirile lor. Este greu să nu ne întrebăm care este rostul vieții, când vedem cum omul devine o umbră a celui care a fost. Cred însă că nu este corect să evaluăm viața din perspectiva situației în care omul se găsește la bătrânețe. Contează toate stadiile pe care le parcurgem în lupta noastră de a ne împlini și desăvârși în ciuda timpului care ne înghite orizontul și ne macină forțele.

Ce vă doriți cel mai mult de la viață? Și ce faceți ca să vă atingeți idealul? Oare câți dintre noi, dacă li s-ar oferi ocazia, ar merge atât de departe precum celebrul personaj Faust, care, spre a-și satisface aspirațiile, încheie un pact cu diavolul, punând în joc sufletul său nemuritor. În opera scriitorului german Wolfgang Goethe, care a oferit probabil cea mai cunoscută prelucrare a mitului faustic, condiția pe care diavolul Mefisto trebuie să o îndeplinească pentru a-și încasa răsplata este formulată în mod surprinzător. Faust nu cere ceva concret, ci admite că timpul său se va încheia atunci când el va spune clipei să stea în loc, deoarece este atât de frumoasă. Cu alte cuvinte, scopul lui Faust este să ajungă în acel punct în care nu-și va mai dori o schimbare, nu va tânji după mai mult și mai bine, ci se va simți împlinit cu ceea ce a obținut. M-am întrebat întotdeauna dacă Faust speră într-adevăr ca Mefisto să-l ajute să atingă această stare de mulțumire sau dacă nu cumva are curajul să încheie pactul tocmai pentru că este convins că diavolul nu va reuși niciodată să potolească setea năzuinței sale spre cunoaștere și fericire. În orice caz, din această afirmație a lui Faust se conturează un model ideal al vieții, care ar trebui să fie fundamental dinamică, o aspirație neconținută către împlinire. Modelul faustic nu este însă o rețetă pentru succes de tipul celor pe care cărțile de dezvoltare personală le oferă cu atâta ușurință în ziua de azi. Mănat de elanul său, Faust trăiește aven-

turi spectaculoase, dar și greșește de nenumărate ori, cunoaște căderi și dezamăgiri, iar punctul în care ajunge la apusul vieții nu este unul al împlinirii depline, ci unul din care consideră că întrezărește oarecum sensul existenței: să lași o urmă în lume, făcând o schimbare care să fie și spre folosul altora. Meritul lui Faust nu constă însă în ceea ce reușește efectiv să realizeze, ci în faptul că în ciuda tuturor răătăcirilor nu-și abandonează niciodată căutarea.

La Goethe, pactul lui Faust cu Mefisto este precedat de o discuție între Dumnezeu și diavol. Atotputernicul îl previne pe Mefisto că nu va reuși să-l ducă pe Faust în ispită, deoarece un om, în năzuința sa întunecată, este conștient de drumul corect. Aceasta este cred cea mai optimistă și generoasă afirmație despre om pe care am întâlnit-o în literatură. La polul opus îmi apare temerea lui Franz Kafka, înfiorat de gândul că la judecata de apoi ar putea să afle că și ceea ce a crezut că a făcut bine a fost de fapt greșit. Frica de a greși este unul din motivele pentru care ne vine atât de greu să luăm decizii și să facem schimbări. Poate am fi mai relaxați dacă am conștientiza că majoritatea deciziilor nu sunt exclusiv și definitiv corecte sau greșite, deoarece alegerile importante au de regulă consecințe variate și imprevizibile pe termen lung. De exemplu, un moment important este acela în care ne alegem meseria. Dacă ne interesează și ne place domeniul, vom considera că am ales bine, dar dacă apoi nu ne găsim de lucru sau nu suntem plătiți corespunzător vom gândi poate că a fost totuși o greșeală. În situația în care vom obține la un moment dat un post bun, probabil ne vom reevalua din nou decizia și vom fi mulțumiți de ea. Aceasta nu ne va scuti însă definitiv de dubii. Cunoscând alte domenii de activitate sau comparându-ne cu alte persoane, ne vom întreba din când în când dacă o altă decizie nu ar fi fost mai bună. O hotărâre pe care o considerăm greșită poate să ne ajute să înțelegem care este direcția favorabilă, reprezentând astfel, în mod paradoxal, primul pas pe drumul cel bun. Prezentul nu influențează numai viitorul, ci determină și o permanentă reevaluare a trecutului, astfel încât de multe ori ideea de greșit și corect se relativizează. În plus, după ce luăm o decizie, nu mai putem afla cu certitudine dacă ar fi fost mai bine sau mai rău să facem în alt fel. Nu se pot trăi vieți de probă. Când alegem și acționăm, riscăm și poate nu vom câștiga lozul cel mare, dar vom avea șansa noastră. Cu cât valorificăm mai intens timpul care ne este dat, luptând să evoluăm, ne creăm mai multe șanse.

Tot ce-i poți cere unui om este să încerce să facă întotdeauna ceea ce crede la momentul respectiv, din adâncul conștiinței sale, că este bine. Cum noțiunile de bine diferă însă foarte mult cultural-istoric și chiar individual, bunele intenții nu reprezintă nici o garanție pentru rezultat, iar de-a lungul istoriei s-au săvârșit multe orori în numele binelui. Pentru acest neajuns al condiției umane mă tem că nu există o soluție, dar preocuparea pentru sistemul de valori al societății în care trăim și al nostru personal este cu atât mai importantă. Binele, așa cum ajungem să-l înțelegem și să-l cultivăm, chiar dacă nu este binele absolut, este cel de care vom avea parte.

Diana Florea

REȚETE DULCI ȘI VĂRATICE À LA DIMITRIE CAZACU

Readucem în atenția cititorilor o serie de rețete din compendiul gastronomic al regretatului profesor Dimitrie Cazacu, susținător al valorilor comunității săcelene, om de cultură și aprig gurmand.

Vara cea mult așteptată și-a făcut simțită prezența pe plaiurile mioritice ale Săceleului nostru, prin mirosul de flori proaspăt

ivite printre crengile falnicilor copaci, prin trilul vioi al păsărilor care nu mai conțin să ciripească și prin soarele arzător care încălzește cu razele sale pământul cel roditor. De aceea, în acest număr al revistei propunem o serie de rețete ce poartă cu ele amprenta unui aer văratic, specific acestei perioade.

Dintre rețetele ce urmează a fi prezentate mai jos se numă-

ră: prăjitura cu vișine, plăcinta cu mere, prăjitura cu fructe, găluștele cu prune. Toate acestea valorifică cele mai gustoase roade ale naturii și anume, fructele, fiind foarte ușor de preparat și reprezentând un desert sănătos în timpul unei veri toride.

Să începem cu prima rețetă, cea a **prăjiturii cu vișine**:

Ingrediente:

- 6 ouă mari
- 450 gr de zahăr
- 450 gr de făină
- 200 gr de unt
- un praf de sare
- 2 linguri de smântână groasă
- 2 prafuri de vanilie
- 1 praf de copt
- coajă de lămâie
- zeama unei lămâi
- vișinile fără sâmburi, ținute în zahăr sau sirop (bine scurse)

Tehnologia:

- se freacă gălbenușurile cu zahăr, zahărul vanilat, sarea și coaja de lămâie, până rezultă o spumă
- se freacă în continuare cu untul până se omogenizează
- se adaugă două linguri de smântână
- se adaugă câte o lingură-două de făină în care s-a încorporat 80% din conținutul plicului de praf de copt
- se adaugă zeama de lămâie, se omogenizează
- în masa aluatului se introduce albușul bătut spumă, se omogenizează
- se ia o tavă mare unsă bine cu unt/margarină, apoi tapetată cu făină
- se întinde aluatul în tavă, evitându-se lipirea lui de marginile tăvii
- se așază vișinile bob cu bob (după ce și-au scurs siropul într-o strecurătoare), dar să fie destul de dese (cam 100 de boabe)
- se coace în cuptor bine încins, dar la foc potrivit, timp de 25-30 de minute
- după ce s-a scos din cuptor se acoperă cu un șervet

Plăcinta cu mere

Pentru aluat vem nevoie de (tavă mare):

- 400 gr de făină
- 200-250 gr de unt (sau margarină)
- 2 linguri de smântână
- 120 gr de zahăr pudră
- coajă de lămâie
- vanilie
- 2 gălbenușuri
- 1/2 praf de copt
- 1 kg și jumătate de mere curățate și înăbușite cu 3-4 linguri de zahăr și o linguriță de unt

Cum se face:

- aluatul se lasă la odihnit la rece cca 1 oră, apoi se întinde cu sucitorul în tava unsă cu unt sau margarină
- se mai face o foaie mai mică de aluat
- se așază merele și foaia mai mică deasupra
- se coace în cuptorul încins cca 40-45 de minute
- după ce este gata se presară zahăr vanilat

Prăjitură cu fructe

Ingrediente:

- 4 ouă
- cantități egale de zahăr, făină și margarină (topită) sau unt
- 1 praf de vanilie
- 1/2 kg de fructe: caise, prune, vișine, cireșe

Cum se prepară:

- se freacă gălbenușul cu zahărul spumă peste care se toarnă margarina topită
- se adaugă făina lingură cu lingură, alternând cu câte o lingură de albuș foarte bine bătut (împreună cu vanilia)
- tava se unge cu ulei
- se toarnă compoziția, apoi se așază fructele
- se coace la foc domol timp de 30-35 de minute
- caldă se pudrează cu zahăr

Găluște cu prune

Se ia 1 kg de cartofi fierți în coajă. Se dau prin mașina de tocat carne. Se amestecă cu 2 linguri de gris, 200 gr de făină și 2 ouă întregi. Se frământă bine, dar aluatul trebuie să fie cât mai moale.

Se ia o lingură de aluat, se îmbracă prune și se face o bilă.

Se fierb în apă cu sare cca 10 minute. Se amestecă cu lingura perforată, astfel încât să nu se lipească, până ce ies deasupra apei. Se strecoară bine și se așază în pesmet (proaspăt pregătit, eventual din pesmet de cozonac sau franzelă recent prăjită) în care s-a pus cca 100-150 gr de unt și vreo 300-400 gr zahăr și scorțișoară. Se amestecă pesmetul pentru ca să nu se ardă, ci doar să se topească zahărul.

Găluștele se tăvălesc în pesmet astfel încât să fie uniform cuprinse.

Se servesc proaspete.

Vă doresc poftă bună și o vară plină de soare și momente care să vă umple chipurile și inimile de bucurie!

Alexandra-Giorgiana Banciu

• Actualitate

CÂND DENIILE DAU, ÎN FINAL, ROADE

În perioada 13-17 iunie 2014, prin cea de a XX-a ediție, s-a tras cortina înnoibilând manifestarea „Deniilor Eminesciene”, cu lauri și binecuvântare, la Iași și pe pământurile frământate de lacrimi și daruri ale eternei noastre Basarabia. Sub bagheta „inepuizabilă” a doamnei Areta Moșu, s-au strâns la Iași vreo 50-60 de aștrști din toată țara spre a-l slăvi (a căta oară?) pe Domnul Eminescu, simbolul identității românești,

părintele ocrotitor al limbii române. Ne-am alăturat și noi, cei trei săceleni, șuvoiului care urma să viziteze pentru câteva zile Republica Moldova. După slujba de pomenire oficiată la Biserica „Sf. Parascheva” din Iași, a urmat o emoționantă paradă a aștrștilor care, în acordul melodiei cu adânci reverberații eminesciene, s-a îndreptat spre impozanta, caldă și primitoare ctitorie regală a Bibliotecii Universitare

„Mihai Eminescu”, reper cultural la chiar kilometrul „0” al Iașilor, uriașă cetate academică românească din toate timpurile. Discursuri, felicitări, manifestări artistice emoționante. Doamne, cât de actual sună versurile eminesciene din finalul la Scrisoarea III în interpretarea de excepție a unei talentate actrițe locale, răsplătită de asistență cu năvalnice aplauze: „... Când vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă / Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă ...”.

Coroane și jerbe de flori la statuia Poetului Național ce străjuiește patern centrul Iașilor și la bustul îndrăgostiților „troieniți” de flori de tei din Parcul legendar al Copoului. Se lasă seara. Întâlnire de suflet la o cină (aproape de taină) la Valea Lupului, într-o preacinstită casă parohială a părintelui Cătălin Ursurescu.

A doua zi, 14 iunie, plecăm spre Republica Moldova. La vama Sculeni aerul este de-acum unul de modernizare vândit europeană. Primul popas îl facem la Ungheni. Este o dimineață răcoroasă de început de vară. Admirăm lucrările „gazoductului”. Îmi vine să zâmbesc. Unii cârcotași „de la București”, bine „administrați” susțin sus și tare că acestea nu se vor finaliza curând (!?). Îmi vine în minte gluma aia cu „partidul ... minte luminoasă”. Dar ... surpriză! Chiar pe 27 august a.c. s-a inaugurat acest frumos și util ajutor al României întru independența energetică a fraților de peste Prut. Cine a avut dreptate? Sunt pași concreți spre dorința, în viitoarea integrare comună în U.E. La Ungheni, asistăm la o excelentă cinstire a lui Eminescu în jurul bustului așezat central în cochetul parc al orașului, de altfel și centru de raion. Lume multă și disciplinată. Nu-i pot uita pe „tâncii” din clasa a doua primară care au recitat ineuizabil (și artistic) versuri eminesciene, mai ceva decât o trupă de actori amatori de pe la vechile case de cultură ale sindicatelor. Bravo lor! Iar noi, turiștii aștrii din România, dăm o replică notabilă prin vocile „de aur” ale interpretelor grupului nostru, doamnele Olimpia Iacob Nistor și Maricica Mihoianu – interprete înăscute ale melosului popular românesc. Popas binefăcător la Mănăstirea Căpriană, vechea ctitorie a domnilor Moldovei din sec. al XV-lea, care se află în restaurare. Personal, regret că nu mai aud clopotele fascinante ale Bisericii „Sf. Gheorghe”, ctitorită, pe la 1903, de țarul Nicolae al II-lea, așa cum mi s-a întâmplat prin 2005, cu o altă ocazie legată tot de Deniile eminesciene. Amintiri plăcute, de neșters. Ajungem la Strășeni. O întâlnire prietenească la un prânz organizat într-o pădurice, ca-n basme. Ne încântă reîntâlnirea cu vechi cunoștințe: doamna primar Valentina Casian și cu doamna Claudia Nestor – șefa Astrei locale, cu domnul farmacist Nicolae Robu, organizatorul principal al festivalului la care luăm parte. Mult tineret, admirabil costum în straie populare. Aici, la Strășeni, sălăjuiește un puternic cult al lui Eminescu, poate cel mai fierbinte din Basarabia. Plecăm spre Orhei, unde vom și înnopta. Am cunoscut prima oară Orheiul în opera sadoveană. „Neamul Șoimăreștilor”. Acum, iată-l, un orașel cochet, cu un centru modern, aproape „occidental”. Gazdele, deosebit de primitoare. Facem cunoștință cu primarul Vitalie Colun și cu viceprimarul Roman Boțan. Sunt amândoi tineri, în floarea vârstei, și puși pe fapte mari. Li se alătură tânărul preot Sergiu Aga, consilier cultural la Mitropolia Basarabiei și paroh la noua și primitoare Biserică ortodoxă sfințită nu demult și binenînțeles, vizitată și de noi.

15 iunie 2014. Se împlinesc 125 de ani de la trecerea în nemurire a Luceafărului limbii și spiritualității tuturor românilor – Mihai Eminescu. Un cortegiu impresionant, asemenea unui covor multicolor, al aștrilor din România și Republica Moldova defilează pe străzile Orheiului. Privitori puțini (oarecum dezinteresați) de pe marginea drumului. Ne îndreptăm spre Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, unde are loc sfințirea bustului Poetului Național, operă a sculptorului Mircea Ștefănescu,

Orhei, inaugurarea bustului lui M.Eminescu

de la Iași, prezent și domnia sa la solemnitate. Cu frumoase datini românești sosesc și aștrii din Transnistria în frunte cu inimoasa noastră prietenă, doamna Svetlana Jitariuc. Are loc un „mega” spectacol susținut de formațiile artistice ale raionului Orhei și ale altor raioane învecinate. După amiază vizităm primitoarea zonă a Orheiului Vechi. Un soare blând, sadovenian, ne însoțește pe de-a-lul unde se află interesanta alcătuire rupestră, iar jos, într-un fascinant canion, apa Răutului își desenează albia, vrăjindu-ne de-a dreptul. Spre seară vizităm frumoasa mănăstire Curchi, luând cunoștință cu zbuciumata ei istorie. În ultima zi a șederii noastre în Basarabia ne îndreptăm spre Nistru. Scurt popas la liceul din localitatea Boșcana, unde prietenul nostru, jurnalistul Corneliu Filip de la Botoșani, își lansează interesanta sa carte „Mărturie de la românii din jurul României”. Vizităm, în continuare, ospitaliera localitate Onițcani, unde domnul primar Leonid Vozian ne primește cu brațele întinse, iar eu văd în statura impunătoare a domniei sale un veritabil oștean de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Pe deal, ne închinăm la biserica satului unde suntem întâmpinați de un sobor de preoți care ne închină un „Mulți ani trăiască” cum nu mi-a fost dat să ascult vreodată. Primim aici revista „NIKA” editată de Mitropolia Moldovei. Ne continuăm drumul. Trecem și pe la Vadul lui Vodă, unde suntem ospătați prin grija venerabilului domn Cazacu, care e bucuros de oaspeți. Ne îndreptăm spre Chișinău. Un scurt „respiro” în frumoasa capitală a Republicii Moldova. Pornim spre patrie în elegantul autocar unde domnește o tonică ambianță între aștrii de la Iași, Piatra Neamț, Sibiu, Harghita, Năsăud, Săcele și un grup de români din Serbia (Valea Timocului) în frunte cu simpatici domni Miomir Georgeveci și Miomir Dorotevici. Din grupul numeros al ieșenilor ne atașăm mai ales de farmecul doamnei Lica Șelaru, al părintelui Victor Dornescu sau cel al domnului Gheorghe Badea. Companie foarte plăcută, ce mai ... În timpul șederii pe meleagurile basarabene pun bazele unei viitoare reîntâlniri cu câțiva intelectuali din Republica Moldova, apropiați nouă. Astfel, ia naștere Tabăra de vară „CONCORDIA” de la Săcele în cadrul Proiectului, susținut de Consiliul Județean Brașov, și intitulat „BRAȘOVUL SPRIJINĂ INTEGRAREA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA”.

17 august 2014. O zi ploioasă de vară. Cerul plumburiu pare un nesecat rezervor de apă, care pur și simplu ne potopește de-a binelea. Întâmpinăm delegația din Republica Moldova alcătuită din: soții Ana și Alexandru Mihailevski de la Ștefan Vodă, soții Mariana și preot Sergiu Aga de la Orhei, soții Stela și Octavian Zelinski cu micuța Viviana, de la Anenii Noi. Tot de-acolo vine și dl. doctor Vlad Soltan. Oaspeți dragi pe care-i cazăm pentru câteva zile la pensiunea „Il Rifugio” din stațiunea Brădet – Săcele. Adevărații „artizani” ai acestei reuniuni au fost domnii Mihai Lucian Pascu – vicepreședinte al Consiliului Județean Brașov, Constantin Zavarache – consilier județean și subsemantul. De n-ar fi

fost în spatele acestora și o redutabilă echipă de aștriști săceleni, reușita Taberei de vară „CONCORDIA” n-ar fi întrunit elogiile unanime. Dar, să derulăm filmul – pe scurt – al densului program de care au beneficiat oaspeții moldoveni în România, în mai multe localități din Țara Bâsei.

Luni 18 august, la ora 10,00, delegația a asistat la deschiderea lucrărilor celei de a 10-a Conferințe Internaționale de Matematică „Finslerextensions of relativity theory” – Brașov, 18-23 august 2014, la care au luat parte cca 60 de matematicieni de frunte din Canada, Rusia, China, Japonia și alte câteva țări invitate la Brașov. În continuare, delegația a fost primită de dl. Mihai Lucian Pascu și de dl. Mihai Popa – vicepreședinți ai Consiliului Județean Brașov și a participat la o conferință de presă pe tema integrării, în viitor, a Republicii Moldova alături de România în spațiul european. S-au abordat diferite probleme din sectorul economic, social, cultural, religios, turistic, asistență socială și medicală etc. În aceeași zi, la ora 18,00, delegația a vizitat Biserica „Sfinții Arhangheli”, unde tânărul preot Raul Valer Șerban a coordonat un emoționant moment „Constantin Brâncoveanu” în fața unui numeros public alcătuit din credincioși și aștriști săceleni. La sediul Astrei săcelene a continuat întâlnirea cu distinșii oaspeți

cărora li s-au înmănat diplome și cărți. În ziua de 19 august, la ora 10,00, prietenii din Basarabia au fost primiți, într-o atmosferă deosebit de cordială, de primarul municipiului Săcele, dl. Radu Florea Nistor, de față fiind și câțiva consilieri. Părintele Sergiu Aga a lansat, cu această ocazie, o invitație oficialităților săcelene ca în luna noiembrie a.c., o delegație de aici să facă o vizită la Orhei. Invitația a fost primită cu plăcere. În continuare, s-a făcut o „escapadă” la punctul turistic „7 Scări”, monument al naturii „unic” în peisajul turistic al Săcelelor și al României.

Miercuri 20 august, delegația a ajuns în orașul Zărnești, la poalele munților Piatra Craiului. Aici, s-a purtat o rodnică discuție cu dl. primar Dorel Valeriu Bărlădeanu, un edil de excepție. S-a vizitat Biserica „Sf. Nicolae”, ctitorie a domnitorului martir Constantin Brâncoveanu, iar apoi s-a întreprins o excursie de neuitat la „Prăpăstii”, în Piatra Craiului, adăpându-ne cu apă limpede și rece ca gheața la fântâna lui Botorog. Din nou ne-am simțit ca-n basme. La întoarcere, oaspeții au făcut un scurt popas în centrul vestitei stațiuni turistice Poiana Brașov. Pretutindeni s-au aflat prieteni, oameni interesați să promoveze bilateral relațiile româno-moldovene. Oaspeții au fost pur și simplu vrăjiți de Muzeul Primei Școli Românești din Șcheii Brașovului, dar și de micul și fermecătorul Muzeu Etnografic din Săcele, de vizita la Școala Specială de la Brădet dar, mai ales, de excepționala demonstrație artistică pe care domnul arhitect Dan Median a realizat-o în seara zilei de 20 august, când domnia sa a prezentat fascinantă expoziție de fotografii, intitulată „Tradițiile, portul și obiceiurile la vechii mocani săceleni”.

Cred că cea mai atotcuprinzătoare caracterizare a Taberei de vară „CONCORDIA” a făcut-o tânărul publicist basarabean Octavian Zelinski, în ziarul „Adevărul de Anenii Noi” ce cu onoare îl conduce: „Mai presus de orice, am avut prilejul să cunoaștem la Săcele oameni minunați, sufletești, atașați valorilor naționale românești pe care așteptăm să-i întâlnim în Uniunea Europeană, căci într-acolo tindem”, iar noi îl completăm cu dorința: „Așa să ne ajute Dumnezeu!”.

Prof. Liviu Dârjan
Președintele Despărțământului ASTRA
„Frații Popea” Săcele-Brașov

SINTILIA - 2014

Anul acesta, Sărbătoarea Sintiliei s-a desfășurat începând din data de vineri, 18.07.2014, orele 14.00, când la Muzeul Etnografic Săcele a avut loc Simpozionul cu tema „Portul național românesc & Portul mocanilor săceleni”, simpozion la care au participat personalități locale, oameni de cultură ai municipiului Săcele și nu numai. Sub forma unor prezentări narative au fost evocate amintiri despre Săcelele de odinioară, dar și despre sărbătoarea Sintiliei, sărbătoarea tradițională a mocanilor, momentul fiind urmat de un frumos program folkloric, susținut de Ioana Bozga și Mihail Munteanu.

Manifestările au continuat în Poiana Angelescu, unde, sâmbătă, ora 17.00, s-a desfășurat seara pentru tineret, iar duminică, începând cu ora 13, formații de muzică populară au evoluat în fața celor prezenți până în jurul orei 21.30, când sărbătoarea s-a încheiat cu un frumos foc de artificii.

Manifestările s-au încheiat luni, ora 18.00, la Liceul VICTOR JINGA-Săcele, cu Piesa religioasă de teatru „HOȚUL DE MĂRGĂRITARE”, susținut de un grup de elevi de la Colegiul Național „Alexandru Papiu Ilarian” din Târgu-Mureș, instructor-Ilie Cristian Manta. [Biroul de presă al Primăriei Săcele]

În lungul șir al sărbătorilor Anului Creștin, există câteva zile binecuvântate în care Lumile Spirituale vestesc muritorilor că ritmul ciclului anual se schimbă, se reînnoiește: Nașterea Domnului, Învierea Domnului, Sânzienele, Schimbarea la Față, Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril. Sunt zile în care jubilează viața întregului Cosmos și noi, trecătorii acestei epoci, trebuie să le acordăm cea mai mare atenție și dăruire.

Pentru mocanii Săcelelor, Sintilia a fost momentul regăsirii familiilor aflate mai tot anul departe, despre care veștile veneau anevoie, distorsionate și inexacte prin zvonuri aduse de alții sau chiar prin presa vremii. Regăsirea din vară era dorită și așteptată întregul an. Ne întrebăm chiar, cum puteau soții să aibă atâta tărie sufletească pentru ca să-și rămână unul altuia fideli și să muncească pentru scopul comun al propășirii familiei.

Anul acesta Sărbătoarea Sintiliei s-a desfășurat în cele trei zile tradiționale deja: vineri după masă la Muzeul Etnografic Săcele, sâmbătă după masă Ziua tineretului și duminică Ziua folclorului. Organizarea tuturor festivităților a aparținut Primăriei Săcele.

Simpozionul de vineri după masă, de la Muzeul etnografic, a avut ca temă Portul popular mocănesc și portul popular în general. Participanții au fost încurajați de organizatori să vină îmbrăcați în costume populare. Vremea capricioasă nu a permis desfășurarea Simpozionului în grădina Muzeului, așa cum s-a dorit inițial. Toată organizarea a fost mutată rapid în sala meșteșugurilor tradiționale mocănești. Domnul Primar Radu Nistor Florea a deschis lucrările Simpozionului, arătând care este tema principală, prezentând vorbitorii și mulțumind tuturor celor care s-au implicat în organizarea manifestărilor Sintiliei. A urmat prelegerea pregătită impecabil a domnului Profesor Victor Carpin care a rememorat în cuvinte emoționante viața grea a ciobanilor la stână, muncile și ciclul sezonelor când se desfășurau ele, precum și experiențele domniei sale ca fiu de cioban. Prezentarea îmbrăcăminții, a modului de organizare a stânelor și alte detalii specifice acestui tip de viață pastoral au captivat numeroasa asistență și a fost răsplătită cu numeroase aplauze.

Domnul economist Dumitru Voinea, un orator remarcabil, plin de lirism și de sensibilitate a vorbit despre aspectele vieții casnice și comunitare a familiilor rămase în satele săcelene.

Domnul inginer Ion Ghelase, ca fiu al Săcelului și militant pentru păstrarea patrimoniului local și național, a prezentat rezultatele cercetărilor domniei sale în satele vecine: Târlungeni, Purcăreni și Zizin, privind casele de patrimoniu. A insistat asupra valorificării turistice a valorilor patrimoniului local și despre perspectivele unei abordări serioase a acestui subiect, din partea autorităților locale. De asemenea, a dăruit Muzeului două băte (moace) mocănești tradiționale, încrustate artistic.

Încheierea Simpozionului a fost încununată cu muzică de petrecere cântată de artiști locali și de cunoscuta interpretă Maria Bogza. Doamnele îmbrăcate în costume mocănești au dansat hora. S-au acordat interviuri ale participanților posturilor brașovene de televiziune. Au fost prezentate și filmate elementele de costume populare din diverse zone etnografice. Primăria a făcut o surpriză tuturor participanților, oferind plăcinte mocănești calde. Simpozionul s-a încheiat într-o atmosferă de convivialitate și bucurie.

Fotografiile surprind câteva momente importante din desfășurarea evenimentelor prezentate în acest articol. [Prof. Dorel Cerbu]

Tradiționala sărbătoare a mocanilor săceleni, "Sântilia", devine de la an la an tot mai atractivă, prin căutările organizatorilor de a diversifica manifestările, de a pune în valoare tradițiile și frumusețea obiceiurilor înaintașilor, locuitori ai acestor frumoase meleaguri. Este o preocupare laudabilă și cred că trebuie intensificată. Această intensificare se poate concretiza, numai dacă în această frumoasă sărbătoare ne implicăm cât mai mulți săceleni.

Acesta a fost și motivul pentru care "Asociația de Dezvoltare Locală "ORIZONTURI SĂCELENE", a încercat în acest an să se alăture celorlalți organizatori ai SÂNTILIEI – 2014.

În acest sens, asociația a invitat toți săcelenii, cu mic cu mare, să îmbrace costumele populare românești, mocănești sau din alte zone folclorice și să participe în această ținută la toate manifestările organizate cu ocazia SÂNTILIEI.

În ziua de "Sântilia" – 20 iulie, asociația a instalat în Poiana Angelescu un pavilion rezervat special tuturor celor care purtau costume populare românești. Putem aprecia că atât la Simpozionul de la Muzeul etnografic din Turcheș, cât și la Spectacolul folcloric din Poiana Angelescu, acțiunea asociației s-a bucurat de succes, având participanți care au răspuns invitației și au fost prezenți în frumoase costume populare românești din mai multe zone folclorice, care

s-au simțit foarte bine, au "horit" și au "jucat", aducând un plus de frumusețe și voie-bună programului folcloric prezentat pe scena din Poiana Angelescu.

Deși nu toți suntem urmași ai mocanilor săceleni, toți locuim, trăim, muncim în acest oraș și luăm parte cu toții la viața acestei comunități și avem strămoși cu care ne mândrim.

"Asociația de Dezvoltare Locală "ORIZONTURI SĂCELENE" își propune să încurajeze pe toți cei care sunt mândri că sunt români ca, în ocazii festive, să poarte costumele populare românești, indiferent de zona etnofolclorică de unde provin.

De asemenea, ne propunem ca până anul viitor, să defășurăm un program de creare sau de achiziție pentru cei doritori de costume populare românești, cu prioritate pentru costumele mocănești, acesta fiind și unul dintre obiectele de activitate ale asociației, de păstrare și valorificare a patrimoniului cultural local.

Acțiunea de anul acesta a fost un început care ne-a dat curaj și în organizarea pe care o vom face anul viitor ne propunem să avem o participare și mai numeroasă și să dam o amploare și mai mare acestei inițiative.

[Nicolae Coliban,
Președintele Asociației de Dezvoltare
Locală "ORIZONTURI SĂCELENE"]

"TRANSNISTRIA, TEMNIȚA LIMBII ROMÂNE"

Mădălin Iacob, jurnalist Radio România

Sub acest titlu artistul român Octavian Bălea a prezentat o expoziție de fotografie la Festivalul de Film Istoric de Râșnov, de la începutul lunii august. Fotografiiile sunt cuprinse și într-o carte editată cu spijinul Institutului Cultural Român.

"Cei care nu știu cum a arătat URSS-ul trebuie să viziteze Transnistria"

declara Octavian Bălea la lansarea expoziției sale. Transnistria – teritoriu care aparține de Republica Moldova, revine în atenția publicului odată cu acțiunile Rusiei din Ucraina și cu interesele mereu aceleași ale fostului nostru "stat prieten". Această atenție asupra Transnistriei ne readuce aminte de românii din acea zonă pe care în ultimii 20 de ani i-am cam uitat. Din fericire, românii transnistreni și-au găsit anul acesta în Brașov un prieten generos. Două tabere au fost organizate în această vară la Brașov pentru elevii și profesorii de la cele 8 școli cu predare în limba română (sau cu grafie în limba latină, cum mai sunt ele denumite). Iar acesta pare a fi doar "the beginning of a beautiful friendship", ca să cităm o replică de film foarte cunoscută. Anul viitor autoritățile județene și locale, precum și asociația Link (asociație fondată de o basarabeancă stabilită la Brașov) au promis mai multe acțiuni dedicate elevilor și profesorilor din Transnistria.

Prezența profesorilor și elevilor transnistreni în Brașov mi-au prilejuit mai multe întâlniri cu aceștia. Viața lor de zi cu zi într-o țară care este a lor, dar care este ocupată, de facto, de Rusia, poate fi un bun prilej de meditație despre soluțiile care ni se propun în ultima vreme și despre ce înseamnă să fii român la Est de țara noastră. Prin urmare vă propun să-i cunoaștem pe românii din Transnistria din propriile lor mărturisiri:

Ion Iovcev – directorul Liceului "Lucian Blaga" din Tiraspol

"Povestea noastră a românilor din Transnistria este cu totul altfel decât alte povești ale românilor de oriunde. Eu activez ca director din anul 1992, 27 mai. Dificultățile în zona noastră au apărut după ce era clar că urma destrămarea Uniunii Sovietice. La comanda Moscovei, înainte de a cădea Uniunea Sovietică, a fost trimis în zona noastră Igor Smirnov, cel care a devenit apoi liderului acestei așa zise republici. De atunci, au început toate pătimirile noastre, de atunci a început lupta împotriva limbii române, a cuvântului român. În acei ani, Smirnov și ai lui spuneau că luptau pentru a-i apăra pe moldovenii de românii care vroiau să-i cucerească. Era aceeași ideologie stalinistă care fusese implementată în anul 1929, și care nu avea alt interes decât cel al Rusiei.

Noi astăzi învățăm conform curiculei din Republica Moldova, învățăm istoria României, învățăm în limba română, vorbim despre originile noastre, astfel încât, numai prin ceea ce facem, cei din Tiraspol consideră că ne împotrivim regimului de acolo. Suntem 8 școli cu predare în limba română în toată regiunea și încercăm să păstrăm filonul acesta al limbii române, însă cu mari greutăți. În acești 22 de ani, de trei ori școala a fost devastată; au intrat mereu noaptea, ne-au luat dosarele, toată documentația școlii noastre din Tiraspol. În 2004 Smirnov cu acoliții lui au ocupat școla, au demolat pereții, au luat tot ce era în școală, astfel încât jumătate de an am activat în alte locuri. Numai datorită susținerii comunității internaționale, a României, a mass-media am reușit să rezistăm și să ne reîntoarcem în școală, după ce am reparat-o. După acel episod din 2004 autoritățile ruse din Tiraspol au schimbat tactica. Au deschis alături o școală, zic ei, cu predare în limba moldovenească cu o curiculă scrisă de ei, nu la Chișinău. Apoi au început presiuni foarte mari asupra părinților, care erau chemați la KGB-ul din Tiraspol și amenințați că dacă nu își dau copiii la școla respectivă vor avea probleme mari. De exemplu, unul din motivele de șantaj

se datora faptului că marea majoritate a oamenilor din zona Tiraspol locuiesc cu chirie la stat în cămine. Li se spunea că dacă își înscriu copiii la noi, riscă să-și piardă locuința.

Școala a rezistat totuși, însă din anul 2013, după parafarea acordului între Moldova și Uniunea Europeană, presiunile au început din nou să apese asupra noastră. Cel mai greu moment a fost în februarie, când am fost reținut în satul Percani, cu salariile profesorilor pe care tocmai le duceam. Mi-au confiscat banii profesorilor, am fost numit hoț, contrabandist, am fost acuzat că aduc valută străină din alt teritoriu, știut fiind faptul că noi primim salariile de la Chișinău.

Acum însă, situația din Ucraina ne pune mari întrebări, deoarece în orice clipă aceste școli ale noastre pot fi închise."

Tatiana Andrieș, profesor de limba română la Liceul "Lucian Blaga".

"A preda limba română în inima separatismului rusesc este în primul rând un act de curaj, pentru profesori, dar așa spune, mai ales pentru copiii care sunt mereu supuși pericolului din afară. Pentru că noi, ca oameni maturi, am învățat deja să ne apărăm, știm care sunt primejdiile, dar pentru acei copii care vin din toate suburbiile orașului Tiraspol este un adevărat act de curaj, de eroism să învețe în limba română. Ei vin să învețe limba română din clasa I, însă trebuie să vă gândiți că până atunci ei au vorbit numai în rusă. Toate grădinițele din Transnistria sunt în limba rusă, limba română au auzit-o în cel mai bun caz în familie și atât. Și dacă nu ar fi toate aceste presiuni mari, ar fi mult mai mulți copii la școlile noastre. Însă securitatea din Tiraspol acționează foarte mult indirect, asupra părinților, prin locuri de muncă, prin locuințe, etc. Pentru mine este mare bucurie că pentru clasa I anul acesta avem mai mult de zece cereri de înscriere. Este foarte greu pentru că copiii nu cunosc limba, dar ne bucurăm pentru fiecare elev pe care îl avem. Și mulți dintre ei reușesc să urmeze apoi facultatea, fie la Chișinău, fie la București, ceea ce e o mare mândrie pentru noi."

Ștefan Urătu, profesor universitar la Universitatea (desființată) din Transnistria.

"Presiunile pe care le vedeți acum în Ucraina sunt de zeci de ori mai mari în acel teritoriu numit Transnistria, pentru că este controlat de peste 20 de ani de un regim care se supune unei țări mari care face mereu ravagii în jurul ei, după cum se vede și zilele acestea, și care nu are alt gând decât să ocupe alte teritorii. În ceea ce privește vizita noastră aici, la Brașov, să știți că aveam anumiți colegi care erau mai sceptici în ceea ce privește România. Dar ceea ce am văzut aici la Brașov, le-a schimbat total opiniile. Totul este altfel față de unde trăim noi și față de cum era România în anii 91 – 92 când am venit eu ultima oară, după ce fusesem arestat de autoritățile de la Tiraspol."

Vlad, 16 ani, elev la liceul "Lucian Blaga" din Tiraspol.

"Să fii român între ruși, este precum o mână între câini. Nimeni nu te respectă acolo, nu îți respectă tradițiile, nu îți respectă limba ta română, ei îți cer să vorbești numai limba lor rusă. Prietenii pe care îi am acolo vorbesc numai rusă, eu cu ei nu pot să vorbesc decât în rusă, altfel ești exclus din grup. Eu sper că după liceu să pot urma o facultate la Chișinău sau la București și viața mea să se schimbe astfel."

Felicita, 15 ani, elevă liceul "Lucian Blaga" din Tiraspol.

"În general, nu putem vorbi limba română pe străzi la noi acasă. Cei de acolo se uită la noi ca la niște oameni străni, dacă vorbim românește, de aceea suntem nevoiți să vorbim limba rusă. De altfel, numai la școală vorbim în românește. Mai vorbim și acasă, dar într-un dialect care nu este întotdeauna cea mai corectă limbă română, de aceea ne este și foarte greu la școală. Oricum pe unde mergem trebuie să vorbim numai rusește, altfel suntem foarte rău tratați."

”VREM SĂ TRANSFORMĂM ACEASTĂ ZONĂ ÎN CEA MAI FRUMOASĂ ZONĂ DE AGREMENT DIN ȚARĂ”

Aproape de Săcele se află un obiectiv turistic de o frumusețe aparte, în mijlocul unei zone care poate deveni în timp cea mai mare zonă de agrement din țară. Este vorba despre Canionul Șapte Scări, care a beneficiat în anul 2013 de o investiție de 300.000 lei, asigurată din fondurile proprii ale Regiei Locale a Pădurilor Săcele.

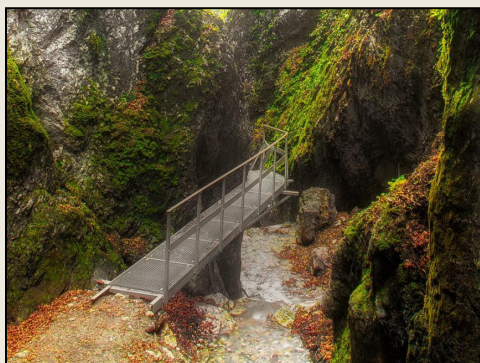
Canionul adăpostește șapte cascade superbe într-un peisaj de vis. Scările de metal au fost securizate integral prin înlocuire, iar pasarelele (pasarelele de legătură) au fost refăcute. Canionul Șapte Scări este un defileu săpat în calcare jurasice și triasice, situat în masivul Piatra Mare care în urmă cu cca.60-70 milioane de ani se afla pe fundul mării Tetis.

Cercetările geologice făcute în zonă și studiul fosilelor descoperite în stâncă au dus la concluzia că vechimea canionului se întinde până în mezozoic. Partea sa de jos, care este de culoare galbenă, datează din jurasic, iar partea de sus din triasic.

Lungimea canionului este de 160 de metri, cu o diferență de nivel de 58 de metri, la o altitudine de 948 de metri la intrare și 1050 metri la ieșire. Defileul săpat de ape este format din șapte trepte cu înălțimi între 2,5 și 15 metri, care îi dau numele și care se transformă în cascade spectaculoase datorită debitului de apă al pârâului Șipoaia care îl străbate. Traseul poate fi parcurs doar cu ajutorul unor scări și pasarele de legătură, nefiind nevoie de echipament specializat decât pentru copiii sub 6-7 ani; echipamentul se poate închiria de la Cabana Șapte Scări. Accesul principal se face dinspre localitățile Timișul de Sus și Dâmbul Morii, de pe DN1 (traseu cu bandă galbenă), în aproximativ o oră de mers.

De canionul de la Șapte Scări este legată și o legendă care spune că el era locul de promenadă al mocanilor din Baci. Aici își aduceau feciorii din sat iubitele pentru a le verifica rezistența fizică și psihică, în două probe. Una era să le aducă în plimbare până la canion, apoi, după ce urcau împreună cele șapte scări, stăteau o noapte deasupra canionului. Dacă nu se certau deloc, atunci erau meniți să fie împreună toată viața.

Peisajul de la Șapte Scări este unul superb, unic în Europa, mai există ceva asemănător în Austria, dar, pentru că distanța dintre pereții de stâncă este mai mare, acesta nu este la fel de atrăgător. Cascadele sunt extem de spectaculoase, iar, odată parcurse cele șapte trepte, turiștii care au condiție fizică pot urca până pe vârful Piatra Mare. Senzația este extraordinară și tot corpul este inundat de adrenalină. Acest drum durează între două și trei ore, dar este un traseu dificil și necesită echipament de munte. Se văd toată Țara Bârsei și Munții Bucegi care se desfășoară într-un peisaj superb. Aproape de vârf se află cabana Piatra Mare, unde turiștii pot înnopta, aici dispunând de 20 de paturi. Și alte trasee interesante stau însă la dispoziția iubitorilor de munte. Unul dintre ele este cel care trece prin Prăpastia Urșilor, un traseu dificil, dar practicabil și iarna. Un altul pleacă de la canion la cabana Piatra Mare, pe la Peștera de Gheață și coboară spre cabana Bunloc.

Peștera de Gheață se află la o altitudine de 1400 m, într-un mare bloc de calcar și ca să intri în ea trebuie să treci printr-o fisură îngustă de 1 - 1,5 m. Peștera are 50 m lungime și în interiorul ei temperatura este foarte scăzută, în jur de zero grade vara și mult mai puțin iarna.

Canionul este mult mai spectaculos iarna decât vara. Datorită zăcămintelor diferite de metal din anumite porțiuni, iarna totul se transformă într-o feerie de culori. Fiecare izvor care iese din canion îngheață, iar țurțurii au diferite culori: verde, galben, roșu. Spre baza canionului culorile se combină, iar țurțurii devin de culoarea curcubeului. Pe lângă peisajul spectaculos, canionul este recunoscut și

pentru efectele sale benefice asupra psihicului, datorat combinației fericite între aerul ozonat și susurul liniștitor al apei.

Biletul de intrare în Canionul Șapte Scări este de 10 lei pentru adulți și 5 lei pentru copii. Pentru grupurile organizate, formate din cel puțin 10 persoane și însoțite de ghid, prețul biletului este de 5 lei pentru adulți și 2 lei pentru copii.

Zona turistică în care se află Canionul Șapte Scări are toate atuurile pentru a deveni o zonă de agrement care să fie vizitată de tot mai mulți turiști.

S-au finalizat lucrările pentru realizarea unei tiroliene care pornește de la canion, urmează traseul turistic, trece pe lângă cabană și traversează pârâul Șipoaia prin mai multe puncte.

Investiția este făcută de Regia Pădurilor din Săcele, se ridică la 98.000 de lei, iar termenul de finalizare a fost 15 septembrie. Odată cu finalizarea acestei noi atracții pentru turiști cred că numărul acestora va fi din ce în ce mai mare. Pentru acest an am prognozat ca numărul de turiști care vor vizita Canionul Șapte Scări să ajungă la 40.000.

În anii ce urmează Regia Pădurilor Săcele va reface integral și amenajările distruse din Cascada Tamina (de pe versantul sudic al Pietrei Mari), readucând în circuitul turistic și deci la dispoziția publicului larg și acest obiectiv săcelean și va amenaja un traseu de „Via Ferrata” pe versantul Prăpastiei Urșilor care este deasupra Canionului Șapte Scări, traseu care este menit să pună în valoare bogăția de peisaje mirifice ce se etalează

de la Prăpastia Urșilor și de care actualmente nu pot beneficia decât turiștii experimentați în drumeții montane. În acest fel, numărul de turiști care va vizita frumusețile Săcelelor va crește exponențial, iar municipiul nostru devine pe zi ce trece o destinație turistică tot mai căutată. Din evidențele statistice de la 01 ian. 2014 până la 31 aug. 2014, Canionul Șapte Scări a fost vizitat de 35.846 turiști plători, cu siguranță mai mulți decât toate celelalte atracții turistice săcelele la un loc.

Ec. Ing. Cristian Popa
Regia Publică Locală a Pădurilor

TABEL NOMINAL

cu membrii cotizanți ai Asociației Cultural-Sportive “IZVORUL” trim.III 2014

1	Agache Adrian	61	Cozma Corneliu	121	Miklos Levente	181	Stoea Gheorghe
2	Alexandrescu Emil	62	Crăcană Petru	122	Mircioiu Lucian	182	Stoian Emilia
3	Andronic Maria	63	Crăciunescu Dana	123	Mircioiu Sebastian	183	Stoica Stelian
4	Arion Mircea	64	Croitoru Viorel	124	Mitachi Emilia	184	Stroe Emil Jr.
5	Balan Eugen	65	Damian Alexandru	125	Mocanu Elena	185	Sabo Viorica
6	Balan Nicolae	66	Daneș Dumitru	126	Modest Zamfir	186	Szasz Sebeși Paul
7	Balint Iuliu	67	Diaconescu Adrian	127	Moldovan Vasile	187	Șerban Eugen
8	Bancila Bebe	68	Dirjan Liviu	128	Moraru Adrian	188	Șerban Ioana
9	Banciu Neculai	69	Dopovecz Iuliu	129	Moraru Florin	189	Șerban Nicolae
10	Bandi Șeitan Maria	70	Dragomir Dănuț	130	Moroianu Cantor Emilia	190	Șerban Raul
11	Barbat Claudiu	71	Drăghici Valentin	131	Mot Teodor	191	Șerban Valentin
12	Barbu Dan Mircea	72	Dumitrescu Sorin	132	Munteanu Dan	192	Șerbănescu Adrian
13	Barbu Liviu	73	Eftimie Bogdan	133	Munteanu Gigi	193	Șerbu Adrian
14	Barbu Nicolae	74	Eftimie Ioan	134	Munteanu Livia	194	Șerbu Andrei
15	Bârsan Horia	75	Ene Tudoran Anca	135	Munteanu Ștefan	195	Șerbu Iulian
16	Beciu Ioan	76	Ene Gheorghe	136	Munteanu Vasile	196	Ștefănescu Constantin
17	Beleuță Eugen	77	Faust Remus	137	Munteanu Virgil	197	Taraș Ioan
18	Benga Gheorghe Dănuț	78	Flangea Roxana	138	Muscalu Vasile	198	Taraș Mircea
19	Berteanu Dumitru	79	Florea Traian	139	Nagy Gabor	199	Taraș Octavian
20	Biriș Mirel	80	Florescu Gheorghe	140	Nechifor Constantin	200	Taraș Răzvan
21	Bîja Ioan	81	Fodor Levente	141	Nechifor Septimiu	201	Taraș Emil
22	Bîrsan Nicolae	82	Fulop Anca	142	Necula Dan	202	Tagarici Laurențiu
23	Bobăș Gheorghe	83	Găitan Ovidiu	143	Nicolescu Marinela	203	Teacă Dorin
24	Bobăș Hariclea	84	Georgescu Alexandru	144	Nistor Horia	204	Teșileanu B. Barbu
25	Bobăș Ioan	85	Georgescu Ioan	145	Nițescu Romulus	205	Teșileanu Costin
26	Bobăș Ovidiu	86	Ghelase Fane	146	Ognean Dorel	206	Teșileanu Ghia Eugenia
27	Boca Gabriel	87	Ghia Petre	147	Oncioiu Maria	207	Țăru Mihaela
28	Bogeanu Alexandru	88	Ghișoiu Dorin	148	Onica Constantin	208	Tiru Cristina
29	Bondrea Mihai	89	Gîrceag Viorel	149	Oprin Gabriel	209	Tocitu Viorel
30	Bratosin Canu Raluca	90	Grozea Gheorghe	150	Ovesia Octavian	210	Tuian Radu
31	Bratosin Maria	91	Grozea Victor	151	Pastor Sanda	211	Ursuț Gabriel
32	Bratosin Sanda	92	Guiu Ștefan	152	Pelin Matei Alina	212	Vamos Reli
33	Brăinaș Mihai	93	Hermenean Sorin	153	Penciu Aurel	213	Velicea Leon
34	Bucurenciu Sandu	94	Homorozean Gheorghe	154	Pepene Nicolae	214	Vlad Adriana
35	Bucurenciu Ana	95	Hurlup Doru	155	Perciog Gelu	215	Voicescu Nicoleta
36	Buda Daniela	96	Iacob Mădălin	156	Petrea Ștefan	216	Voinea Dumitru
37	Bulat Elena	97	Ionescu Aurora	157	Poenaru Lautențiu	217	Voinea Emilian
38	Bulat Florentin	98	Ionescu Ghe. Nae	158	Poenaru Nuțu	218	Vrabie Cristina
39	Bulea Horia	99	Iordache Dumitru	159	Poenaru Ovidiu	219	Vrabie Ioan
40	Butu Mihai	100	Ivan Gheorghe	160	Poenaru Roxana	220	Vrabie Decebal
41	Butu Traian	101	Jerău Gheorghe	161	Pop Georgeta	221	Zamfir Bogdan
42	Caian Pandrea Aurel	102	Jinga Romulus	162	Pop Olga	222	Zamfir Dan
43	Califaru Gavril	103	Jinga Victor	163	Popa Dumitru	223	Zangor Lucian
44	Caloinescu Ioan	104	Lăcătuș Mariana	164	Popa Florin	224	Zangor Traian
45	Caloinescu Jenel	105	Lăzărescu Elena	165	Popa Virgil	225	Zavarache Constantin
46	Cerbu Dorel	106	Leb Mircea	166	Posedaru Gheorghe	226	Zărnescu Ioan
47	Cimisliu Ioan	107	Leucuța Cristina	167	Primăvăruș Elena	227	Zbarcea Maria
48	Cimpoaie Gabriel	108	Leșescu Mihai	168	Purcăroiu Nicolae		
49	Cioroianu Aurelia	109	Lipian Florin	169	Rîșnoveanu Marius		
50	Ciulu Mircea	110	Lukaci Mihai	170	Rîșnoveanu Mihai		
51	Ciupală Mariana	111	Lungu Constantin	171	Rîșnoveanu Ștefan		
52	Ciurea Daniel	112	Lupu Florica	172	Rîșnoveanu Dan		
53	Cliniciu Sorin	113	Lupu Nicolae	173	Robu Adrian		
54	Codreanu Elena	114	Manciulea Gelu	174	Roșculeț Claudiu		
55	Coliban Nicolae	115	Manea Vasile	175	Sârbu Corneliu		
56	Colț Radu	116	Mățărea Ovidiu	176	Schlăpfek Urs		
57	Comșa Eugen	117	Median Susana	177	Sîrbu Adriana		
58	Corfariu Iunian Onoriu	118	Median Ghia Maria	178	Slăbilă Gheorghe		
59	Cornea Ioan	119	Median Valeriu	179	Souca Georgeta		
60	Costache Ionuț	120	Mihaiu Aura	180	Stanciu Vasile		

Membri ai asociației “Izvorul” după un meci de old-boys, 1996

ANUNȚ

În data de 22 octombrie 2014, orele 17.00, la Liceul Victor Jinga (CDI - biblioteca), va avea loc Adunarea generală a Asociației Cultural-sportive “Izvorul”.

Ordinea de zi:

1. Raportul Președintelui.
2. Raportul trezorerului.
3. Raportul Comisiei de cenzori.
4. Alegerea Președintelui, Trezorerului, Comitetului executiv, Comisiei de cenzori.
5. Diverse.

Prof. Dorel Cerbu
Președinte ACS “Izvorul” Săcele

SPRE ȘTIINȚĂ

Materialele primite la redacție nu se înapoiază.

Au prioritate articolele privitoare la Săcele, Târlungeni, Zizin și Purcăreni.

Materialele ce se doresc a fi prezentate în coloanele revistei pot fi trimise la adresa de e-mail: plaiurisacelene@yahoo.com sau la sediul asociației din cadrul Centrului de Documentare și Informare al Liceului Tehnologic „Victor Jinga”.

<http://www.izvorulsacele.ro/>

REDAȚIA

COLECTIVUL DE REDACȚIE

Inginer **BÎRSAN HORIA**
Profesor **CERBU DOREL**
Profesor **COLȚ RADU**
Jurnalist **IACOB MĂDĂLIN**
Profesor **FLOREA DIANA**
Inginer **ZAMFIR DAN**
Tehnoredactor **ROȘCA SILVIU**
ISSN 1223 - 9151
ISSN-L 1223 - 9151

LICEUL TEHNOLOGIC
VICTOR JINGA

MOBILITATE
MULTICULTURALITATE
MODERNITATE